

**ATASKAITA
PO VIZITŲ KAUNO APSKRITIES ĮSTAIGOSE:
KAUNO SAVIVALDYBĖS VAIKŲ GLOBOS NAMUOSE,
KĖDAINIŲ VAIKŲ GLOBOS NAMUOSE „SAULUTĖ“,
VIEŠOJOJE ĮSTAIGOJE PAPARČIŲ ŠV. JUOZAPO ŠEIMOS NAMUOSE
IR FONDO „PARAMA VAIKUI“ VAIKŲ NAMUOSE „NAMŲ ŽIDINYS“**

2016-12-20 Nr. 2016/1-88
Vilnius

**I. NACIONALINĖ KANKINIMŲ PREVENCIJA
IR BENDRA INFORMACIJA APIE APSILANKYMUS**

1. Lietuvos Respublikos Seimui 2013 m. gruodžio 3 d. įstatymu Nr. XII-630 ratifikavus Konvencijos prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą fakultatyvų protokolą (toliau vadinama – Fakultatyvus protokolą) ir priėmus Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo (toliau vadinama – LR SKĮ) pakeitimus, pagal kuriuos Lietuvos Respublikos Seimo kontrolieriams buvo pavesta vykdyti nacionalinę kankinimų prevenciją laisvės apribojimo vietose nuolat jose lankantis (2014 m. vasario 19 d. įsigaliojusios LR SKĮ 3 ir 19¹ straipsnių nuostatos), Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaiga (toliau vadinama – Įstaiga) tapo nacionaline prevencijos institucija.

Vykdydami nacionalinę kankinimų prevenciją, Seimo kontrolieriai naudojami plačiais įgaliojimais: jie turi teisę pasirinkti, kokias laisvės apribojimo vietas aplankyti ir kokius asmenis apklausti, patekti į visas laisvės apribojimo vietas ir jose esančias patalpas, susipažinti su jų įrengimu ir infrastruktūra. Be to, Seimo kontrolieriai turi teisę kalbėtis be liudininkų su asmenimis, kurių laisvė apribota, taip pat apklausti bet kokius kitus asmenis, kurie galėtų suteikti reikiamos informacijos, laisvės apribojimo vietų patikrinimus atlikti kartu su pasirinktais ekspertais.

2. Seimo kontrolierius, Įstaigos vadovas Augustinas Normantas, vykdydamas nacionalinę kankinimų prevenciją, kartu su Įstaigos Žmogaus teisių biuro vedėju Kęstučiu Jankausku, patarėjais Juru Taminsku, Kristina Brazevič ir Deimante Karužiene, taip pat eksperte – vaikų psichologe Erna Petkute lankėsi (2016 m. rugsėjo–spalio mėnesiais) keturiose Kauno apskrities vaikų globos įstaigose (toliau bendrai kartu vadinama – globos įstaigos, įstaigos arba GI): tai Kauno savivaldybės vaikų globos namai (toliau vadinama – Kauno GN), Kėdainių vaikų globos namai „Saulutė“ (toliau vadinama – GN „Saulutė“), viešoji įstaiga Paparčių Šv. Juozapo šeimos namai (toliau vadinama – Šv. Juozapo GN) ir fondo „Parama vaikui“ vaikų namai „Namų židinys“ (toliau vadinama – GN „Namų židinys“).

Į GN „Saulutė“ ir Šv. Juozapo GN kartu vyko Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus patarėja Renata Stankevičienė.

3. Lankantis įstaigose buvo bendrauta su jų vadovais, administracijos ir kitais darbuotojais bei vaikais, apžiūrėti vaikų gyvenamieji kambariai, virtuvės, užsiėmimų ir kitos patalpos, patikrinti įvairūs vidaus tvarkos dokumentai. Toliau ataskaitoje yra nurodytos lankymosi metu pastebėtos problemos, pateikiant ir gerosios praktikos pavyzdžių, atliekamas teisinis vertinimas, daromos atitinkamos išvados ir kompetentingoms institucijoms teikiamos rekomendacijos dėl nustatytų trūkumų taisymo.

4. Pagrindiniai teisės aktai, taikytini lankantis globos įstaigose:
  - 4.1. Lietuvos Respublikos Konstitucija;
  - 4.2. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija;
  - 4.3. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (toliau vadinama – CK);
  - 4.4. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas (toliau vadinama – VTAPI);
  - 4.5. Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas (toliau vadinama – VMVPI);
Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymas (toliau vadinama – LGI);
  - 4.6. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2014 m. liepos 14 d. įsakymu Nr. A1-377 patvirtintas Socialinės globos normų aprašo 1 priedas (toliau vadinama – Aprašo 1 priedas);
  - 4.7. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006 m. lapkričio 30 d. įsakymu Nr. A1-317 patvirtinti Socialinę globą teikiančių darbuotojų darbo laiko sąnaudų normatyvai (toliau vadinama – Normatyvai);
  - 4.8. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006 m. balandžio 5 d. įsakymu Nr. A1-92 patvirtintas Socialinių darbuotojų profesinės kompetencijos tvarkos aprašas (toliau vadinama – Tvarkos aprašas);
  - 4.9. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2009 m. rugsėjo 1 d. įsakymu Nr. V-714 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 124:2014 „Vaikų socialinės globos įstaigos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ patvirtinta Lietuvos higienos norma HN 124:2014 „Vaikų socialinės globos įstaigos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ (toliau vadinama – HN 124:2014);
5. Pažymėtina, kad, vertinant elgesį su asmenimis, kuriems apribota laisvė, ir tokių asmenų laikymo sąlygas, svarbu vadovautis ne tik nacionaliniais ir tarptautiniais teisės aktais, bet ir kompetentingų bei plačius įgaliojimus turinčių tarptautinių institucijų rekomendacijomis (dokumentais):
  - 5.1. Europos regiono valstybėse kankinimų prevenciją jau daugiau kaip 25 metus vykdančias Europos Komitetas prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą (toliau vadinama – CPT) įdiegė ir taiko elgesio su asmenimis, iš kurių atimta laisvė, standartus¹. CPT, laisvės apribojimo (atėmimo) vietose atlikęs patikrinimus dėl elgesio su juose laikomais asmenimis, konkrečioms valstybėms teikia savo rekomendacijas, kaip užkirsti kelią kankinimui ir kitokiam žiauriam, nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui ir baudimui. CPT nustatytuose standartuose įtvirtinti visuotinai pripažinti ir taikomi žmogaus teisių apsaugos standartai, kuriuos valstybės taip pat pripažįsta ir gera valia vykdo, atsižvelgia į juos ir jų laikosi;
  - 5.2. Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija Rec(2005)5 valstybėms narėms dėl globos įstaigose gyvenančių vaikų teisių, priimta 2005 m. kovo 16 d. Ministrų Komiteto Ministrų pavaduotojų 919-ajame posėdyje (toliau vadinama – Rekomendacija Rec(2005)5), ir Rekomendacija CM/Rec(2011)12 dėl vaikų teisių ir socialinių paslaugų, draugiškų vaikams ir šeimoms, priimta 2011 m. lapkričio 16 d. Ministrų Komiteto Ministrų pavaduotojų 1126-ajame posėdyje (toliau vadinama – Rekomendacija Rec(2011)12).

II. NUSTATYTOS APLINKYBĖS

PERSONALAS

6. Dėl personalo skaičiaus, sudėties, darbo valandų ir atlyginimo

6.1. Tinkamas GI veiklos organizavimas, įskaitant ir apsaugą nuo netinkamo elgesio, pasiekiamas tik užtikrinant personalo (socialinių darbuotojų, padėjėjų, sveikatos priežiūros specialistų ir kitų specialistų) skaičių pagal teisės aktų nustatytus reikalavimus. CPT standartuose pabrėžiama, kad nepilnamečių, kuriems apribota laisvė, priežiūra yra ypač sudėtinga užduotis.

¹ [CPT/Inf/E (2002) 1 - Rev. 2015].

Daugelis iš jų yra patyrę fizinių, seksualinių arba psichologinių smurtą, todėl tokioje įstaigoje nuolat turi būti specializuoti ugdytojai, psichologai ir socialiniai darbuotojai (Dvidešimt ketvirtosios bendrosios ataskaitos [CPT/Inf (2015) 1] 119 p.). Įvairių sričių specialistų bendras darbas, personalo stabilumas, pakankamas skaičius bei optimali struktūra taip pat pabrėžiama Rekomendacijoje REC(2005)5. Vaikui turi būti užtikrinama psichologų ir kitų specialistų pagalba (Aprašo 1 priedo 5.7 p.).

Normatyvuose vienam vaikui numatyta 0,18–0,3 socialinio darbuotojo / socialinio pedagogo pareigybės; 0,3–0,48 individualios priežiūros personalo (socialinio darbuotojo padėjėjo) pareigybės, o vaikui, turinčiam negalią ar emocijų ir elgesio sutrikimų, – 0,15–0,25 socialinio darbuotojo / socialinio pedagogo pareigybės ir 0,42–0,7 individualios priežiūros personalo (socialinio darbuotojo padėjėjo) pareigybės). Vienam naktį šeimynoje (grupėje) dirbančiam darbuotojui turi tekti ne daugiau nei viena įstaigos šeimyna arba ne daugiau nei 12 vaikų).

Konstatuotina, kad visose aplankytose GĮ yra užtikrinamas Normatyvuose nustatytas minimalus socialinį darbą dirbančio personalo skaičius – įstaigų šeimynose dirba po du socialinius darbuotojus arba socialinius pedagogus ir du individualios priežiūros darbuotojus (padėjėjus). Kita vertus, Normatyvuose nustatyto minimalaus socialinį darbą dirbančio personalo skaičiaus nepakanka darbuotojams susirgus, išėjus atostogų ir pan.

Be to, Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės parengtoje valstybinio audito 2014 m. sausio 31 d. ataskaitoje Nr. VA-P-10-3-1 „Ar vaikų globos sistema atitinka globojamo vaiko geriausius interesus?“ konstatuota, jog, siekiant teikti kokybiškas paslaugas vaikams, nustatytasis maksimalus 12 vaikų skaičius šeimynose yra per didelis, o Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai rekomenduota inicijuoti teisės aktų pakeitimus, numatant mažesnę vaikų skaičių šeimynose ir globos namų šeimynose, kai jose globojami vaikai, turintys emocijų ir elgesio sutrikimų; tobulinti darbo laiko sąnaudų normatyvus – numatyti didesnę nei bendras vienam vaikui, turinčiam emocijų ir elgesio sutrikimų, paslaugas teikiančių darbuotojų darbo laiko sąnaudų normatyvą. Deja, šios valstybinio audito rekomendacijos dar nėra įgyvendintos.

6.2. Vizitų GĮ metu nustatyta, kad absoliuti dauguma socialinį ir pedagoginį darbą dirbančių darbuotojų yra moterys (išskyrus Kauno GN). Pažymėtina, kad lyties požiūriu mišri personalo sudėtis taip pat padeda užkirsti kelią netinkamam elgesiui, turi teigiamos įtakos tiek kuriant bendrą įstaigos klimatą, tiek skatinant gerus santykius tarp darbuotojų ir vaikų (Devintosios bendrosios ataskaitos [CPT/Inf (99) 12] 26 p., Rekomendacija REC(2005)5).

6.3. CPT standartuose pabrėžiama, kad įstaigos vidaus veiklos organizavimas turi būti paremtas tinkamu darbo krūviu – viršvalandžius dirbantis personalas gali patirti didelį stresą ir greitai pervargti, o dėl tokios situacijos įstaigoje gali kilti įtampa. Taip pat svarbu pakankami darbuotojų atlyginimai bei personalo pastovumas. Pirmenybė turi būti teikiama tokioms vaikų gyvenimo sąlygoms, kurios užtikrina personalo pastovumą ir, atitinkamai, tinkamus emocinius personalo ir vaikų santykius bei ugdymo tęstinumą (Vienuoliktosios bendrosios ataskaitos [CPT/Inf (2001) 16] 26 p.; Rekomendacija REC(2005)5).

Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolierės 2015-03-20 pažymoje „Dėl pokyčių vaikų iki 3 (4) metų ir vaikų su negalia, globojamų sutrikusio vystymosi kūdikių namuose bei A. Bandzos kūdikių ir vaikų globos namuose, srityje“ (Nr. (6.7.-2014-12) PR-46) konstatuota, jog normaliai vaiko raidai būtina, kad jis turėtų nuolat jį prižiūrintį asmenį, su kuriuo sietų abipusiai jausmai ir prierašumas (p. 31). Lietuvos Respublikos Seimo kontrolieriaus 2016 m. vasario 29 d. ataskaitoje (Nr. 2015/1-137) pažymėta, kad, vaikų GĮ vizituose dalyvavusių ekspertų psichologų nuomone, labai svarbu, kad vaiką auginantys arba globojantys asmenys būtų nuolatiniai darbuotojai: supratingi bei lengvai pasiekiami atsiradus poreikiui kontaktuoti, pabendrauti, nes būtent šitaip vaikas gali užmegzti patikimus, ilgalaikius ir saugius santykius su suaugusiuoju, kuris jam yra teigiamas pavyzdys. Vaikams iš globos namų tai ypatingai aktualu, nes tokiu būdu jie taptų atsparesni neigiamai bendruomenės įtakai, t. y. ateityje vengtų nusikalstamumo ir įvairių priklausomybių. Vaikams svarbu, kad jį prižiūrintis suaugusysis nesikeistų ne trumpiau kaip dvejus ar net trejus metus.

Aplankytų GĮ administracijos darbuotojų teigimu, sudėtinga rasti patyrusių, tinkamos kvalifikacijos socialinių darbuotojų / socialinių pedagogų, individualios priežiūros personalo

darbuotojų ir išvengti jų kaitos dėl didelio šių dirbančiųjų darbo krūvio ir mažai motyvuojančio darbo užmokesčio. Visose aplankytose GĮ socialinį darbą dirbantys darbuotojai skundėsi darbo užmokesčiu ir intensyviu darbo krūviu. GĮ sudarytuose 2016 m. darbo grafikuose ir darbo laiko apskaitos žiniaraščiuose nėra užfiksuota dvigubu krūviu dirbančių asmenų ar didesnių nei kelios papildomos valandos viršvalandžių, tačiau, darbuotojų teigimu, neretai neįmanoma išvengti viršvalandžių ir sudėtinga juos suskaičiuoti tuomet, kai būtina dalyvauti mokyklų rengiamuose vaikų tėvų ir globėjų susirinkimuose arba kartu su globojamu vaiku vykti pas gydytoją ir panašiai.

Kauno GN socialinių darbuotojų nuomone, įstaigoje patvirtintas slenkantis darbo valandų ir naktinių budėjimų grafikas yra nepatogus planuojant asmeninio laisvalaikio renginius, vizitus pas gydytojus ir pan., administracijos prašymu tenka pavaduoti kolegas asmeniniam poilsiui skirtomis dienomis.

GN „Saulutė“ administracijos ir socialinį darbą su vaikais dirbantys darbuotojai, kurie patys augina mažamečius vaikus ir turi teisę pasinaudoti specialia tikslinio pobūdžio lengvata (viena papildoma poilsio diena per mėnesį arba dviem valandom per savaitę trumpesnis darbo laikas), dėl įtempto darbo grafiko ir darbuotojų tarpusavio solidarumo nediršta pasinaudoti šia lengvata.

Pažymėtina, kad atsakingą ir intensyvią socialinį ir pedagoginį darbą su globojamais vaikais *dirbančiųjų* vidutinis atlyginimas (*bruto*) visose aplankytose GĮ tik nežymiai viršija valstybės patvirtintą minimalią mėnesinę algą, todėl tai apsunkina kvalifikuotų darbuotojų paiešką, neskatina darbuotojų profesinės motyvacijos rinktis darbą vaikų globos įstaigose, o kartu prisideda prie didesnės dirbančiųjų kaitos, trukdo sukurti ilgalaikius ir artimus vaikų bei darbuotojų ryšius.

7. Dėl kvalifikacijos tobulinimo

Socialinės globos normų aprašo 1 priede nustatyta, kad su vaikais dirbantys asmenys privalo turėti informacijos, kaip ugdyti vaiko bendravimo įgūdžius, nuolat tobulinti savo profesinius gebėjimus mokymuose, seminaruose bei kituose kvalifikacijos kėlimo renginiuose, taip pat įgyti naujų žinių, reikalingų darbe (11.8 ir 20.1 p.).

Visų aplankytų įstaigų darbuotojai 2015–2016 metais (ne mažiau kaip 16 akademinėse valandų per metus) kėlė kvalifikaciją, mokėsi lavinti savo ir vaikų tarpusavio bendravimo įgūdžius, skatinti vaikų pozityvų elgesį, ugdyti socialinius įgūdžius. Pavyzdžiui, Kauno GN darbuotojai ir 14–16 metų globotiniai kartu su asociacija „Kauno moterų draugija“ nuo 2016 m. kovo 24 d. dalyvauja bendroje psichikos sveikatos, psichologinio ugdymo prevencinėje programoje „Kartu prieš smurtą“. GN „Namų židiny“ darbuotojai 2016 m. gegužės ir birželio mėn. dalyvavo tarptautiniame seminare „Ne per vėlu augti kartu – vaikas šeimoje ir pokyčių visuomenėje“, tarptautinėje metodinėje-praktinėje konferencijoje „Aktyvumo ir dėmesio bei elgesio problemų turinčių sutrikusio intelekto mokinių motyvavimas ugdymui(si) bei pozityviam elgesiui“. GN „Saulutė“ socialiniai darbuotojai ir jų padėjėjai dalyvavo psichologo Evaldo Karmazos seminaruose, kuriuose nagrinėtos įstaigos mikroklimato, streso valdymo temos. Šv. Juozapo GN ir kitų aplankytų vaikų GĮ personalas lankė įvairius kvalifikacijos kėlimo seminarus, kuriuose buvo nagrinėjami vaikų elgesio ir nuotaikos sutrikimų ypatumai, kompleksinės pagalbos vaikui valdymas, vaiko apsaugos politikos ir vaiko globos teisiniai aspektai, darbo ypatumai su smurtą patyrusiais asmenimis, globos įstaigos darbuotojų komandos formavimas, vaiko poreikių nustatymo būdai ir metodika, taip pat buvo keičiamasi gerą patirtimi su kitų globos namų darbuotojais.

Kita vertus, vaikų GĮ darbuotojų teigimu, jiems trūksta praktinio pobūdžio mokymų rengiantis ekstremalioms situacijoms ir siekiant jas valdyti, tačiau GĮ vadovams jie apie tai nepranešė (GN „Saulutė“, Kauno GN). Pažymėtina, tokio pobūdžio mokymai yra labai svarbūs, nes psichologinių žinių apie elgesį su vaiku įvairių gamtinių, techninių ar socialinių įvykių, krizių metu ar kitais gyvybei, sveikatai, turtui ir aplinkai pavojingais atvejais trūkumas, taip pat įvairių ekstremalių situacijų valdymo įgūdžių stoka gali sukelti didelę psichologinę įtampą, ilgalaikį nerimą arba stresą, taigi ir realų pavojų tiek pačių darbuotojų, tiek ir globos įstaigoje gyvenančių vaikų sveikatai.

Be to, vaikų GĮ administracijos ir socialinių darbuotojų teigimu, daugelis kvalifikacijos kėlimo seminarų socialiniams darbuotojams ir jų padėjėjams kainuoja brangiai, įstaigos ne visada

turi pakankamai lėšų mokymų išlaidoms padengti, o darbuotojų atlyginimų nepakanka patiems sumokėti už tokius tobulinimosi renginius (GN „Saulutė“, Kauno GN).

**SAUGI APLINKA, NEIGIAMO POBŪDŽIO ĮVYKIAI,
NETINKAMO ELGESIO PREVENCIJA,
DRAUSMINIMO PRIEMONĖS**

9. Dėl saugios aplinkos užtikrinimo

Vaikas gali atsidurti pavojuje esant įvairioms situacijoms, įskaitant ir tuos atvejus, kuomet jis būna specialistų priežiūroje. Rekomendacijoje Rec(2011)12 nurodoma, kad, teikiant bet kokias socialines paslaugas vaikams, jų saugumui turi būti skiriamas pagrindinis dėmesys. Vaikų apsaugos priemonės yra: tinkamos personalo įdarbinimo procedūros siekiant užtikrinti darbuotojų tinkamumą dirbti su vaikais; specialistų, dirbančių su vaikais, priežiūra ir reguliarius vertinimas; patalpos, kuriose teikiamos socialinės paslaugos, turėtų būti saugios sąlygos atsižvelgiant į įrengimą ir kitus fizinės ar socialinės aplinkos aspektus (Rekomendacijos Rec(2011)12 G skyrius).

9.1. Atliekant patikrinimus nustatyta, kad visose aplankytose GĮ ypatingas dėmesys skiriamas personalo atrankai: individualiai kalbama su būsimais darbuotojais, vertinamos rekomendacijos, tikrinamas įgytas išsilavinimas, licencijos, atestacijos ir kiti pažymėjimai, sveikatos pasas. Kai kuriose įstaigose būsimas darbuotojas kviečiamas į bandomąją darbo dieną siekiant pamatyti, ar sugebės tą darbą atlikti ir kaip šalia jaučiasi vaikai (Šv. Juozapo GN, GN „Namų židinys“), planuojama vykdyti psichologinius testus (GN „Saulutė“).

9.3. Numatytas detalus darbuotojų veiksmų planas (schema) vaikui pirmą kartą atvykus į įstaigą: bylos formavimas, vaiko supažindinimas su įstaigos vidaus tvarkos taisyklėmis, sveikatos patikrinimas, specialiųjų poreikių įvertinimas, individualaus socialinės globos plano sudarymas ir peržiūra, vaiko adaptacijos aptarimas, įvertinimas ir kt. (GN „Saulutė“, Šv. Juozapo GN, GN „Namų židinys“).

Tinkamai atlikta naujai į įstaigą atvykusio vaiko medicininė apžiūra padeda sveikatos priežiūros specialistams nustatyti potencialių sveikatos problemų (pvz., priklausomybės, polinkis žudyti) turinčius jaunuolius, ir kuo anksčiau išsiaiškinti apie egzistuojančias tokias problemas, tuo lengviau yra taikyti veiksmingas prevencines priemones (Devintosios bendrosios ataskaitos [CPT/Inf (99) 12] 39 p.). Patikrinimų metu nustatyta, kad vaikų sveikata prieš jiems vykstant į globos įstaigą tikrinama ligoninėje (GN „Saulutė“), į globos įstaigą atvykę vaikai gydytojo (jeigu jo nėra – slaugytojo) apžiūrimi tą pačią dieną (Kauno GN), ne vėliau kaip per tris dienas (Šv. Juozapo GN), per savaitę arba dvi (GN „Namų židinys“).

9.4. Saugumą ir aplinką kai kuriose aplankytose įstaigose vertina jose veikianči vaiko gerovės komisija (VMVPI 14 str. 5–7 d.), kuri analizuoja problemas ir jų priežastis, nustato pagalbos priemonių prioritetus, kryptis ir teikimo formą, rūpinasi, kad kuo anksčiau būtų aptinkami pavojai, susiję su vaiko saugumu ir saugios aplinkos kūrimu² (Kauno GN, GN „Saulutė“).

Įstaigos arba šeimos metinės veiklos programoje yra numatyti, taip pat atsižvelgiant į pareigines instrukcijas paskirti už fiziškai saugią ir psichologiškai harmoningą aplinką atsakingi darbuotojai (socialiniai darbuotojai, psichologas, kiti) (visose įstaigose).

Globotiniams taip pat užtikrinama apsauga nuo pašalinių asmenų, galinčių daryti vaikui žalą, apsaugota socialinės globos įstaigos teritorija (Aprašo 1 priedo 14.11 p.): lauko teritorija ir koridoriai stebimi vaizdo stebėjimo kameromis (Kauno GN, GN „Saulutė“); numatyta pašalinių asmenų lankymosi tvarka (Kauno GN, GN „Saulutė“) arba yra susitarimas su darbuotojais dėl pašalinių asmenų lankymosi įstaigoje (Šv. Juozapo, GN „Namų židinys“). Vaikų pasimatymai su tėvais (įtėviais) rengiami patalpose, kurias gali stebėti darbuotojai, yra patvirtintos vaikų lankymo,

² Pavyzdžiui, Kauno GN direktoriaus 2012 m sausio 5 d. įsakymu Nr. 1.4-6 patvirtinti Kauno savivaldybės vaikų globos namų Vaiko gerovės komisijos bendrieji nuostatai reglamentuoja vaiko gerovės komisijos veiklos paskirtį, principus, sudarymą, funkcijas, teises ir darbo organizavimo tvarką.

išleidimo iš įstaigos ir išleidimo svečiuotis pas gimines arba artimuosius procedūros (Kauno GN, GN „Saulutė“, Šv. Juozapo GN).

Įstaigose patvirtinta tvarka dėl gaisrų prevencijos priemonių ir (arba) darbuotojų veiksmų, kurių privaloma imtis kilus gaisrui, planas (visos įstaigos), organizuojamos tokių veiksmų pratybos (Kauno GN, GN „Saulutė“, Šv. Juozapo GN), patvirtintas darbuotojų veiksmų planas nusikaltimų atveju (GN „Saulutė“).

9.5. Visose įstaigose vykdomos saugaus eismo, smurto mažinimo ir patyčių prevencijos, fizinės ir psichikos sveikatos stiprinimo, lytiškumo ugdymo, taip pat alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo prevencijos programos (švietimas).

Aplankytų parengtose įstaigų vidaus tvarkose apibrėžti vaikų tinkamo elgesio aspektai ir elgesio taisyklės³. Iš pokalbių su globotiniais pastebėta, kad jie (pagal savo amžių ir brandą) turi saugaus elgesio įgūdžių ir žinių, padedančių suprasti, koks elgesys ir įpročiai yra nepriimtini, siekiant išvengti neigiamų pasekmių ir apsaugoti nuo galinčių daryti vaikui žalą ryšių tiek socialinės globos įstaigoje, tiek visuomeninėje aplinkoje (Aprašo 1 priedo 5.5 p.), taip pat žino, kaip gali kreiptis į savivaldybės veikiančius vaiko teisių apsaugos skyrius, socialinius darbuotojus ir kitus specialistus. Auklėtiniai pripažino, kad jaučiasi visapusiškai saugūs, taip pat kad apsauga nuo smurto, išnaudojimo, diskriminacijos, įžeidinėjimų jiems yra užtikrinama.

9.6. Apie įstaigose vykdomą personalo darbo priežiūrą ir vertinimą – šios ataskaitos 11 punkte.

10. Dėl neigiamo pobūdžio įvykių registravimo

10.1. Neigiamo pobūdžio įvykių registracija – tokių įvykių prevencijos pagrindas. Siekiant užtikrinti kokybiškas paslaugas globotiniams, užkirsti kelią jų teisių pažeidimams ir mažinti galimą žalą, itin svarbu teigiamas darbuotojų požiūris į neigiamo pobūdžio įvykių registraciją ir jų prevenciją.

Socialinės globos įstaigoje įvykę neigiamo pobūdžio įvykiai (incidentai), susiję su nelaimingais atsitikimais ar vaiko teisių pažeidimais ir pan., turi būti registruojami *Neigiamo pobūdžio įvykių ir jų pasekmių vaikui registravimo žurnale*, analizuojamos juos sukėlusios priežastys ir priimami sprendimai, kaip jų išvengti ateityje. Neigiamo pobūdžio įvykių ir jų pasekmių vaikui registravimo žurnale turi būti žymos dėl informacijos apie įvykusius incidentus socialinės globos įstaigoje pateikimo savivaldybės vaiko teisių apsaugos skyriui ir Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybai prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (Aprašo 1 priedo 5.7 p).

10.2. Įvertinus aplankytų GĮ vidaus tvarkas ir darbuotojų pareigybių aprašymus, nustatyta, kad juose detalios aprašytos personalo pareigos, įskaitant ir elgesį ekstremalių situacijų atveju, arba yra atskiras darbuotojų reagavimo į neigiamo pobūdžio įvykius aprašas.

Geroji praktika

GN „Saulutė“ direktoriaus 2015 m. rugsėjo 8 d. įsakymu Nr. V-132A patvirtinta tvarka numato darbuotojų reagavimo į kraštutinius globotinio netinkamo elgesio atvejus bei į iškilusios grėsmės vaiko saugumui būdus, siekiant užtikrinti įstaigoje globojamų (rūpinamų) vaikų ir kitų asmenų fizinį ir psichologinį saugumą. 2015 m. vasario 11 d. įsakymu Nr. V-29A patvirtinta Krizių įveikimo ir valdymo tvarka skirta reglamentuoti krizių (netikėtų ir (arba) pavojingų įvykių, sutrikdančių ar emociškai sukrečiančių įprastą vaikų globos namų bendruomenės veiklą) valdymą globos įstaigoje.

Šv. Juozapo GN patvirtintoje tvarkoje „Nepageidaujamo elgesio koregavimo priemonės“ numatyti konkretūs darbuotojų veiksmai, kuomet vaikas žaloja save, daiktus, aplinkinius: 1) netinkamo, bet dar nepavojingo elgesio atveju (priminimas, t. y. vardo pakartojimas, prašymas elgtis tinkamai), perspėjimas (priėjus iš arti, parodoma, kad tuoj bus reaguojama), reakcija ir „elgesio fiksavimas“ (šios ir kitų citatų kalba netaisyta), jo elgesio aptarimas su vaiku po incidento); 2) žalingo elgesio atveju (raminimas rankų judesiais (rankos ištiestos į priekį, sulenktos per alkūnes,

³ Pavyzdžiui, GN „Saulutė“ direktoriaus 2015 m. lapkričio 19 d. įsakymu Nr. V-164A patvirtintos Globotinių (rūpintinių) bendrų vidaus tvarkos, elgesio taisyklių ir pažangos vertinimo bei skatinimo tvarkos tikslas – formuoti vaikų socialinius, savarankiško gyvenimo įgūdžius, užtikrinti saugias gyvenimo sąlygas, ugdomąsi, saugią privačią erdvę.

delnai nukreipti į agresijos apimtą asmenį), leisti „išleisti garą“ žodžiais, sakant „kalbėk toliau, tik nežalok savęs ir kitų“, stebėti smurtautoją, kartoti frazę „aš nesuprantu rėkimo, pasakyk žodžiais“); 3) ypatingai sudėtingo elgesio atveju (išvesti stebinčius vaikus, prašymas žodžiu nutraukti veiksmus, jeigu elgesys tampa nevaldomas, galima prašyti, kad vaikas rėktų, keiktųsi, bet nedaužytų daiktų ar nežalotų savęs, įvardinti žodžiu („matau, kad pyksti, labai pyksti... tu pastūmei... tu sudavei...“), keista darbuotojo emocinė reakcija ar elgesys (plačios akys, nuolatinis plojimas, plačiai besišypsantis veidas), filmavimas (per atstumą; stabdyti, jei skatina agresiją), vaiko išnešimas (prieš tai paaiškinus, kad bus nuvestas arba nuneštas į apsiraminimo vietą); be to, susidūrus su ypatingai sudėtingu elgesiu, savęs žalojimu, numatyta darbuotojo pareiga aptarti situaciją, savo veiksmus ir jausmus su psichologe.

Tačiau ne visose įstaigose buvo vedamas neigiamo pobūdžio įvykių registravimo žurnalas [Kauno GN, GN „Namų židinys“ (po Įstaigos darbuotojų apsilankymo, žurnalas buvo užvestas) arba žurnalas yra, tačiau ne visi neigiamo pobūdžio įvykiai jame registruojami (Šv. Juozapo GN (paskutinis įrašas 2015-08-29)] arba neigiamo pobūdžio įvykių su vaikais registravimas išskaidomas į kelis skirtingus žurnalus, todėl analogiški įvykiai registruojami tai viename, tai kitame žurnale (GN „Saulutė“⁴).

Pagal Socialinių paslaugų ir priežiūros departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos *Rekomendacijas dėl neigiamo pobūdžio įvykių ir jų pasekmių asmeniui, vaikui registracijos žurnalo turinio*, neigiamo pobūdžio įvykiais laikomi visi nelaimingi įvykiai, susiję su asmens sveikatos būklės pasikeitimais, asmens teisių pažeidimais, bei kiti neigiamų pasekmių asmeniui turėję įvykiai. Tačiau aplankytose įstaigose neigiamo pobūdžio įvykiais laikomi tik tam tikri atvejai, pavyzdžiui, prievartos, nepriežiūros, diskriminacijos, savęs ar kitų žalojimo, įžeidinėjimų atvejai (GN „Saulutė“⁵), nelaimingi atsitikimai, smurtas ir vaikų savavališkas pasitraukimas iš globos namų (Šv. Juozapo GN⁶), atvejai, kurių metu sužalota psichinė ir (arba) fizinė vaiko sveikata, vaiko savižudybė, su galima seksualine prievarta bei prekyba vaikais susiję atvejai, taip pat atvejai, kurių metu vaikas patyrė sužalojimus (GN „Namų židinys“⁷).

11. Dėl darbuotojų elgesio su vaikais ir apsaugos nuo netinkamo elgesio

11.1. Personalo kuriama aplinka globos įstaigoje ir elgesys su auklėtiniais yra ypatingai svarbūs globotiniams. Vaikams turi būti sukurta stabili teigiama emocinė aplinka, kurioje jie jaustųsi pripažinti, mylimi, reikalingi, svarbūs ir saugūs, pagrįsta abipusiu vaiko ir darbuotojų pasitikėjimu, pagarba ir meile, vaikas turi „savą asmenį“ – pasirinktą socialinės globos įstaigos darbuotoją, kuriam patiki problemas, yra išklausomas, juo pasitiki ir jaučia jam prierašumą (Aprašo 1 priedo 6, 6.1 ir 6.2 p.). Užtikrinta, kad tais atvejais, kai vaiko veiksmai kelia pavojų jam pačiam ir kitiems, jo saugumo interesais naudojamos priemonės nepažeidžia vaiko teisių ir jo teisėtų interesų (Aprašo 1 priedo 18.7 p.). Vaikai gerai atsiliepia apie darbuotojų žmogiškąsias savybes (Aprašo 1 priedo 18.3 p.).

Įstaigų darbuotojų teigimu, GĮ draudžiama vartoti smurtą prieš globojamus vaikus, juos žeminti ar kitais būdais įžeidinėti, taip pat kiti veiksmai, tiesiogiai pažeidžiantys rūpintinių konstitucines teises (Kauno GN, GN „Saulutė“, Šv. Juozapo GN).

Iš daugumos kalbintų globotinių nebuvo išgirsta nusiskundimų dėl netinkamo personalo elgesio, priešingai, vaikai labai teigiamai apibūdino savo darbuotojus, jų žmogiškąsias savybes ir

⁴ GN „Saulutė“ yra trys registravimo žurnalai: 1) Poveikio priemonių, taikytų reaguojant į socialiai netinkamą globotinių (rūpintinių) elgesį, registracijos žurnalas, 2) Globotinių (rūpintinių) susirgimų ir traumų apskaitos žurnalas, kuriame fiksuojamas kiekvienas vaiko susirgimas, sveikatos sutrikimas, nelaimingas atsitikimas ar trauma, bei 3) Neigiamo pobūdžio įvykių ir pasekmių asmeniui, vaikui registracijos žurnalas. Įstaigoje įvykę neigiamo pobūdžio atvejai registruojami viename iš šių žurnalų. Pavyzdžiui, vieno vaiko agresyvus elgesys su kitais vaikais – puolimas su peiliu ir šakute užregistruotas Globotinių elgesio taisyklių pažeidimų registravimo žurnale (2016-09-21), kitas analogiškas atvejis (2016-07-12) – Globotinių susirgimų ir traumų apskaitos žurnale.

⁵ GN „Saulutė“ Nelaimingų atsitikimų ir traumų globos namuose registracijos tvarka, patvirtinta direktoriaus 2015 m. sausio 26 d. įsakymu Nr. V-20A.

⁶ Ypatingų atvejų registravimo Paparčių Šv. Juozapo vaikų globos namuose tvarkos aprašas.

⁷ GN „Namų židinys“ Ypatingų atvejų aprašas.

profesionalumą. Tačiau vis dėlto kai kuriose įstaigose buvo gauta nusiskundimų dėl darbuotojų bendravimo su vaikais rėkiant, kalbant piktai (Kauno GN, GN „Saulutė“). Taip pat vaikai skundėsi, kad kai kurie įstaigos darbuotojai turi išankstinių nuostatų jų atžvilgiu, nepastebi, jei elgiamasi tinkamai, apkalbinėja globotinių tėvus (GN „Saulutė“).

Pažymėtina, jog nenustatyta, kad nepilnamečių tarpusavio konfliktai aplankytose įstaigose būtų buvusi problema.

11.2. Kuriant stabilią teigiamą emocinę aplinką, svarbus įstaigoje dirbančio specialisto – psichologo – vaidmuo.

Lankantis globos namuose išgirsta darbuotojų nusiskundimų, kad dirbantis psichologas nėra pajėgus suteikti reikiamą pagalbą visiems vaikams (Kauno GN), globotiniai nurodė nejučiantys pasitikėjimo įstaigoje dirbančiais psichologais, skundėsi, kad pokalbiu metu psichologas neatsižvelgia į jų poreikius, o kartoja tą patį, taip pat kad yra išdavęs paslaptį, apie kurią sužinojo kiti vaikai, arba mano, jog psichologas būtinas tik sergant psichikos liga („o aš – ne psichas“) (GN „Saulutė“).

11.3. GĮ darbuotojai turi žinoti apie įvykusio neigiamo pobūdžio įvykio pasekmes vaikui ir taikyti prevencines priemones, kad būtų išvengta panašių įvykių ateityje (Aprašo 1 priedo 5.7 p).

Visų aplankytų GĮ darbuotojai pripažino turį įgūdžių, kaip atpažinti požymius, kurie leidžia įtarti, kad vaikas patyrė smurtą ar kitokį netinkamą elgesį, ir kaip elgtis tokiais atvejais, turi klases vadovų ir kitų atsakingų asmenų kontaktinius duomenis (pvz., policijos pareigūnų, vaikui pabėgus).

Personalas taip pat teigė, kad jiems sudarytos sąlygos įgyti psichologinių žinių (taip pat jas gilinti), kaip elgtis su vaikais nelaimingų įvykių, krizių bei panašiais atvejais ir po jų (Aprašo 1 priedo 18.7 p.). Pastebėtina, kad keli GĮ darbuotojai nurodė turintys papildomų įgūdžių poreikį: kasdieninio darbo su emocijų ir elgesio sutrikimų turinčiais vaikais (GN „Saulutė“), su sergančiaisiais autizmu (Šv. Juozapo GN).

11.4. Veiksminga apsauga nuo netinkamo elgesio nepilnamečių įstaigose apima personalo darbo priežiūrą ir galimybę vaikui skųstis dėl netinkamo darbuotojų elgesio (Devintosios bendrosios ataskaitos [CPT/Inf (99) 12] 33 p.).

Lankantis GĮ buvo nustatyta, kad darbo priežiūra vykdoma įvairiomis kryptimis: kasdien ir pagal poreikį organizuojamos penkiaminutės (Kauno GN, GN „Saulutė“, Šv. Juozapo GN); kolegų konsultuojasi tarpusavyje dėmesį telkdami į darbo arba teikiamų paslaugų gerinimą, rengiami komandiniai susirinkimai, posėdžiai (visose įstaigose), vaiko gerovės komisijos pasitarimai, situacijos analizuojamos kartu su kitais specialistais (savivaldybės administracijos Socialinių paslaugų skyriaus, Vaiko teisių skyriaus atstovais, policijos pareigūnais ir kt.) (Kauno GN, GN „Saulutė“); planuojama darbo veikla, vykdomi socialinių darbuotojų darbinės veiklos vertinimai (visose įstaigose); atliekami netikėti patikrinimai savaitgaliais ir po darbo valandų (GN „Saulutė“, Šv. Juozapo GN); kalbama su buvusiais globotiniais, siekiant išsiaiškinti, ko trūko, kas netenkinama, patiko / nepatiko ir pan. (Šv. Juozapo GN, GN „Namų židiny“); apibrėžtos taikomos darbo priežiūros priemonės, tai: informavimas, pokalbiai, stebėjimas, darbo rezultatų ir kokybės vertinimas, analizė, dokumentacijos nagrinėjimas, apklausa, testavimas ir kt., kontrolės rezultatai sistemingai aptariami administracijos pasitarimuose, posėdžiuose, bendruomenės susirinkimuose (GN „Saulutė“⁸).

Atkreiptinas įstaigų dėmesys ir į Seimo kontrolieriaus Augustino Normanto 2016 m. vasario 29 d. ataskaitoje Nr. 2015/1-137 paminėtą gerosios praktikos pavyzdį, kuomet nauji personalo nariai praėjus mėnesiui nuo darbo pradžios laiko egzaminą.

Apie galimybę vaikui pateikti skundą, įskaitant ir dėl galimai netinkamo darbuotojo elgesio, – šios ataskaitos 19 punkte.

12. Dėl taikomų drausminimo priemonių ir vaikų elgesio kontrolės

12.1. Vizitų GĮ metu buvo skiriamas dėmesys ir vaikų elgesio kontrolei, drausminimo priemonių taikymo tvarkai bei apsaugai nuo darbuotojų savavališkų sprendimų.

⁸ GN „Saulutė“ direktoriaus 2016 m. sausio 4 d. įsakymu Nr. V-3 patvirtintų Kauno vaikų globos namų „Saulutė“ vidaus tvarkos taisyklių 164–166 p.

Vienas iš pagrindinių Rekomendacijos Rec(2005)5 principų, numatytų jos priede, yra tai, kad visose globos įstaigose taikomos kontrolės ir drausminimo priemonės, įskaitant tas, kurios yra skirtos asmens pačiam sau daromos žalos arba kitų asmenų sužalojimo prevencijai, turi būti paremtos nustatytais standartais. Nepilnamečiai privalėtų turėti teisę būti apklausti dėl nusizengimo, kurį jie tariamai padarė, apskūsti aukštesnei valdžiai bet kokias paskirtas nuobaudas, o visa detali informacija apie tokias nuobaudas turėtų būti registruojama žurnale (Devintosios bendrosios ataskaitos [CPT/Inf (99) 12] 35 p.).

Pagal VTAPI, vaiką, vengiantį atlikti savo pareigas, už drausmės pažeidimus teisėti vaiko atstovai gali drausminti savo nuožiūra, išskyrus fizinį ar psichinį kankinimą, kitokį žiaurų elgesį, vaiko garbės ir orumo žeminimą. Už globos įstaigos vidaus tvarkos taisyklių pažeidimus gali būti taikomos drausminės auklėjamojo poveikio priemonės: *pastaba, papeikimas, griežtas papeikimas, atitinkamas elgesio įvertinimas, kitos įstatymų nustatytos poveikio priemonės*, o už nuolatinius ir piktybinius teisėtvarkos pažeidimus, taip pat už pavojingos (nusikalstamos) veikos padarymą, jeigu dėl jo amžiaus, sveikatos būklės ar kitų aplinkybių negalima administracinė arba baudžiamoji atsakomybė, gali būti taikomas *įspėjimas, įpareigojimas viešai ar kitokia forma atsiprašyti nukentėjusįjį, atidavimas tėvų ar kitų asmenų priežiūrai pagal laidavimą, namų priežiūra (laisvalaikio apribojimas), atidavimas į specialiąją auklėjimo ir drausmės įstaigą bei kitos įstatymų numatytos priemonės* (VTAPI 49 str. 1–3 d.). Kaip drausminimo priemonė gali būti taikoma ir kišenpinigių, skirtų padėti vaikui rengtis savarankiškam gyvenimui ir integruotis į visuomenę, mokėjimo laikinas sustabdymas arba jų dydžio mažinimas (Aprašo 1 priedo 10.12 p.).

12.2. Lankantis GĮ nustatyta, kad visose globos įstaigose yra patvirtinta nuobaudų (priemonių) už netinkamą (nepageidaujamą) elgesį skyrimo ir taikymo tvarka, o vaikai yra tinkamai su ja supažindinti.

Visose aplankytose įstaigose viena ar kita forma surašomas pranešimas apie netinkamą vaiko elgesį. Svarbu tai, kad visose GĮ globotiniai turi galimybę pateikti pasiaiškinimą, kas nutiko ir kodėl taip pasielgė. Pagal pokalbių su darbuotojais metu sukauptą informaciją nustatyta, kad jie turi žinių, kaip identifikuoti vaiko netinkamo elgesio motyvus bei priežastis, ir kartu su vaiku aptaria tinkamiausius elgesio korekcijos būdus (Aprašo 1 priedo 6.3 p.).

Lankantis GĮ nustatyta, kad nusižengusiems vaikams taikomos VTAPI numatytos drausminimo priemonės. Tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, kad pasitaikė atvejų, kuomet įstaigos nuobaudų taikymo tvarkoje nurodytos ne visos vaikams taikomos priemonės. Pagal Kauno GN direktoriaus 2016 m. spalio 3 d. įsakymu Nr. 1.4-594 patvirtintą Vaikų globos namų ugdytinių skatinimo ir nuobaudų skyrimo tvarką, vaikams taikomos drausminės nuobaudos yra pastaba, papeikimas, griežtas papeikimas ir kišenpinigių sumažinimas arba nemokėjimas, tačiau būnant šioje įstaigoje nustatyta, kad vaikams taip pat ribojama naudojimosi kompiuteriu, laisvalaikio trukmė. Pagal GN „Namų židynys“ globotinių vidaus tvarkos taisykles, už pareigų nevykdymą, taisyklių nesilaikymą ir kitus drausmės pažeidimus globotiniams gali būti taikomos drausminės nuobaudos: kišenpinigių sumažinimas arba neskyrimas bei smulkių paskatinimų už gerą elgesį negavimas (ledai, saldainiai, šokoladas), tačiau kaip drausminimo priemonė vaikams taikomas ir naudojimosi kompiuteriu laiko mažinimas.

Kaip drausminimo priemonė dažnai pasirenkami kišenpinigių sumos mažinimas arba jų neskyrimas. Pavyzdžiui, pagal Kauno GN direktoriaus 2016 m. spalio 3 d. įsakymu Nr. 1.4-594 patvirtintą Vaikų globos namų ugdytinių skatinimo ir nuobaudų skyrimo tvarką, vaikams išmokamų kišenpinigių dydis gali būti mažinamas 50 proc. – už patyčias, labai blogus mokymosi rezultatus, pamokų praleidinėjimą be pateisinamos priežasties, 25 proc. – už nepagarbų elgesį, šeimynoje auginamų gyvūnų nepriežiūrą, atsisakymą atlikti kasdienius darbus buityje; kišenpinigių mokėjimas sustabdomas, pinigus pervedant į vaiko asmeninę banko sąskaitą už ypač grubius pažeidimus: visišką mokyklos nelankymą, savavališką pasišalinimą iš globos namų ir negrįžimą nakvoti, smurtą, vagystes, alkoholio bei kvaišalų vartojimą, tyčinį patalpų ir turto niokojimą.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Seimo kontrolieriaus 2016-02-29 ataskaitoje Nr. 2015/1-137 pažymėta, jog, ekspertų psichologų nuomone, kišenpinigių mažinimas arba

neskyrimas neturėtų būti plačiai naudojamas kaip drausminimo priemonė. Socialinių paslaugų priežiūros departamentas prie Socialinės apsaugos, atlikdamas patikrinimus vaikų socialinės globos įstaigose, taip pat rekomenduoja kišenpinigių mažinimą arba jų mokėjimo stabdymą kaip drausminimo priemonę taikyti tik kraštutiniu atveju.

Užkirsti kelią savavališkiems darbuotojų sprendimams dėl nuobaudų skyrimo padeda ir šie saugikliai: kuomet aiškiai nustatoma, kas gali priimti sprendimą taikyti drausminimo priemones, įpareigojama, skiriant priemonę, atsižvelgti į padarytą nusižengimą, vaiko specialiuosius ugdymosi poreikius, jo sveikatos būklę, psichologinę savijautą ir kitas aplinkybes, drausminimo priemonė turi būti proporcinga⁹, taip pat tai, kad yra numatytas nuobaudos galiojimo terminas ir, taikant nuobaudą, jo laikomasi.

Lankantis globos įstaigose nebuvo nustatyta atvejų, kuomet drausminimo priemonės vaikams būtų taikomos netinkamai. Tačiau patikrinimų metu pastebėta, kad pirmiau išvardinti saugikliai įtvirtinti ne visose įstaigose: nenumatyti nuobaudų taikymo terminai (Kauno GN, GN „Saulutė“, GN „Namų židinys“), priemonės proporcingumo reikalavimas (Kauno GN, GN „Namų židinys“) arba, nors toks reikalavimas ir numatytas, tačiau jo ne visuomet yra laikomasi (GN „Saulutė“ vienoje šeimynoje globotiniai skundėsi, kad, jei niekas neprisipažįsta padaręs nusižengimą (pavyzdžiui, kažką sulaužęs), nuostoliai išskaičiuojami iš visų šeimynoje gyvenančių vaikų).

Tai pat nustatyti atvejai, kuomet palikti prižiūrėti jaunesnių vaikų vyresnieji taikydavo jiems drausminimo priemones už netinkamą elgesį (Kauno GN). Pažymėtina, kad vyresni globotiniai negali bausti jaunesnių vaikų arba taikyti jiems kokių nors sankcijų. Seimo kontrolieriaus 2016-02-29 ataskaitoje Nr. 2015/1-137 pažymėta, kad, ekspertų psichologų nuomone, taip jie gali pakenkti jaunesniesiems. Vaikai tik turėtų informuoti, kas atsitiko, ir tuomet socialinis darbuotojas drauge su globotiniais arba pats nuspręstų dėl drausminimo priemonės taikymo ir ją taikytų.

Geroji praktika

Pagal Šv. Juozapo GN tvarką, poveikio priemonių sistemą sudaro „nuobaudų kopėtelės“ (nuobaudos išdėstytos nuo lengviausių iki sunkiausių): 1) žodinė pastaba; 2) pertraukėlė; 3) įspėjimas; 4) priminimas apie vaikų sukurtas taisykles; 5) rašytinė pastaba; 6) privilegijos praradimas arba tam tikros veiklos atsisakymas; 7) daikto grąžinimas, nuostolių atlyginimas. Pasikartojant netinkamam elgesiui – numatytas pokalbis su direktore ir socialiniu darbuotoju, itin sudėtingais atvejais organizuojamas prevencinis pokalbis su policijos pareigūnu arba vaiko teisių apsaugos tarnybos darbuotojais. Pirmiau nurodytoje tvarkoje taip pat numatyti poveikio priemonių taikymo terminai (pavyzdžiui, pertraukėlė – tiek minučių, kiek vaikui metų, veiklos apribojimas – nuo 3 valandų iki 3 parų). Nuobaudą (poveikio priemonę) skiria socialinis darbuotojas arba jo padėjėjas, kuris yra įpareigojamas parinkti padarytam nusižengimui proporcingą priemonę (iš numatyto sąrašo didėjančia tvarka), efektyviausią pagal poveikį (pavyzdžiui, skiriant veiklos apribojimą, atsižvelgti į tai, kas konkrečiam vaikui yra svarbiausia), tiksliai jam pasakyti, už ką skiriama ir kiek laiko truks nuobauda, ir laikytis nurodyto termino, už vieną netinkamo elgesio atvejį skirti tik vieną priemonę. Siekiant užkirsti kelią netinkamam elgesiui, darbuotojas taip pat turi aptarti tokio elgesio atvejį su vaiku, paaiškinti, ko tikimasi iš jo ateityje.

VAIKŲ SOCIALINIAI ĮGŪDŽIAI

13. Dėl vaikų savarankiškumo įgūdžių ugdymo

Vienas iš vaiko globos uždavinių – rengti vaiką savarankiškam gyvenimui šeimoje ir visuomenėje (CK 3.248 str. 2 dalies 3 p.). Globos įstaiga yra atsakinga už vaiko buitinių ir kitų įgūdžių ugdymą (Aprašo 1 priedo 10 p.). Globotiniui turi būti sudarytos sąlygos įgyti kiek įmanoma

⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gruodžio 29 d. nutarime, priimtame administracinėje byloje Nr. II-587-342/2010, pažymėta, kad, skiriant administracines nuobaudas, būtina laikytis konstitucinio proporcingumo principo, reikalaujančio asmens teisių neriboti daugiau, nei tai būtina demokratinėje visuomenėje. Tarp padaryto teisės pažeidimo ir už šį pažeidimą nustatytos nuobaudos, siekiamo tikslo ir priemonių šiam tikslui pasiekti turi būti teisinga pusiausvyra. Teisinga ir protinga laikytina tokia nuobauda, kurią paskyrus gali būti pasiekti nuobaudos tikslai ir kuri, vertinant pažeidimo pobūdį, aplinkybes, pažeidėjo asmenybę, nėra per griežta.

daugiau darbinių, namų ūkio, biudžeto tvarkymo, pirkimo ir kitų kasdieniame gyvenime būtinų įgūdžių, padėsiančių užtikrinti jo savarankiškumą ateityje. Socialinės globos įstaigoje vaiką būtina motyvuoti būti kuo labiau savarankišką, ugdant savitvarkos gebėjimus (Aprašo 1 priedo 10.6 p.).

GN „Saulutė“ ir Kauno GN personalo pateiktais duomenimis, globotiniams maistą darbo dienomis gamina virtuvės darbuotojai (išskyrus vakarienę); savaitgaliais ir šventinių dienų metu socialinį darbą dirbantis personalas maistą gamina kartu su vaikais kiekvienos šeimos virtuvėse. Socialiniai darbuotojai paima maisto produktus iš įstaigos sandėlio arba juos perka kartu su vaikais, ir tuomet kartu nusprendžia, kokius patiekalus reikėtų pagaminti.

GN „Namų židinys“ ir Šv. Juozapo GN darbuotojai kartu su vaikais sudaro budėjimo virtuvėje ir gyvenamosios patalpose grafikus, tačiau prie patiekalų gaminimo, taip pat įvairių namų ruošos darbų savanoriškai prisideda daugiau globotinių, nei numatyta grafike. Į globotinių norus gaminti mėgstamus patiekalus stengiamasi atsižvelgti, jeigu tai leidžia užtikrinti vaiko amžiui, jo sveikatos būklei reikalingus maistinių medžiagų kiekius ir energetines vertes. Šiuose GN gyvenantys vaikai patvirtino, kad darbuotojai dažnai teiraujasi, kokius patiekalus jie norėtų valgyti ir kasdien skatina globotinius savanoriškai prisidėti prie maisto gaminimo, kitų virtuvės ir namų ruošos darbų. Vaikų teigimu, jų pačių gamintas maistas yra skanesnis, taigi, atsižvelgdami į maistui gaminti būtinų produktų sąrašą, globotiniai nori ir gali savarankiškai spręsti, kurių vaikų pageidavimams ir kuriems patiekalams teikti pirmenybę.

Vizito metu nustatyta, GN „Saulutė“ ir Kauno GN darbuotojai kiekvieno sezono metu padeda globotiniams išsirinkti jų norimus drabužius įvairiose prekybos vietose arba, atsižvelgiant į jų amžių ir brandą, užtikrina galimybę savarankiškai išsirinkti prekes parduotuvėse, su kuriomis GĮ yra sudariusi apmokėjimo už prekes sutartį. Vaikų teigimu, jiems yra patariama, kaip reikia tvarkytis su pinigais, kaip taupyti kišenpinigius ir juos naudingai panaudoti.

Globos namų gyventojai savarankiškai arba kartu su darbuotojais gali išsirinkti patikusius rūbus ar avalynę, šeimynose kartu aptaria, kuriems vaikams ir kurių daiktų labiausiai reikia (GN „Namų židinys“ ir Šv. Juozapo GN).

Vaikai taip pat pripažino, kad kelis kartus per mėnesį patys skalbia savo drabužius. Socialiniai darbuotojai moko naudotis skalbimo, lyginimo ir kita buitine technika, kaip palaikyti švarą ir tvarką gyvenamajame kambaryje bei kitose GN patalpose, naudotis banko mokėjimo kortelėmis, taip pat dalijasi kita jų turima asmenine patirtimi vaikams rūpinimais klausimais (GN „Namų židinys“ ir Šv. Juozapo GN).

Visų aplankytų GĮ darbuotojai leidžia globojamiesiems laisvai ir savarankiškai reikšti savo nuomonę ar pageidavimus, sprendžiant klausimus, susijusius su vaiko, kaip visavertės asmenybės vystymusi. Vaikai dalyvauja įvairiuose su jų poreikių užtikrinimu susijusiose veiklose: kartu su socialiniais darbuotojais arba jų padedami planuoja būtinąsias išlaidas, įsigyja reikalingų daiktų, maisto produktų, rūpinasi švara ir tvarka gyvenamuosiuose kambariuose.

14. Dėl rūkymo ir alkoholio vartojimo prevencijos

Valstybė rūpinasi žmonių sveikata; vaiko teisę būti sveikam saugo įstatymas (Lietuvos Respublikos Konstitucijos 53 str., VTAPI 8 str.). Viena iš priemonių tai užtikrinti yra vaiko sveiko gyvenimo būdo ugdymas (informavimu, švietimu ir kt.) (VTAPI 8 str. 5 p.). Vaikams turi būti ugdoma nuostata prieš rūkymą ir alkoholinių gėrimų vartojimą (VTAPI 44 str. 1 d.).

Vizitų vaikų GĮ metu svarbu išsiaiškinti, ar įstaigos susiduria su alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo problema, kokias prevencines priemones taiko darbuotojai, siekdami užkirsti kelią nepageidaujamam globotinių elgesiui.

Vizitų metu nustatyta, kad GN „Saulutė“ ir Kauno GN yra aktuali rūkymo problema. GĮ vidaus tvarkos taisyklėse yra nustatytas draudimas rūkyti, vartoti alkoholinius gėrimus ir kitas sveikatai kenksmingas medžiagas, darbuotojai stengiasi nuolat kontroliuoti, ar yra laikomasi nustatytų draudimų, pažeidimai fiksuojami dokumentuose ir taikomos įvairios taisyklėse numatytos poveikio priemonės (pastaba, papeikimas, kišenpinigių dydžio sumažinimas arba laikinas jų mokėjimo sustabdymas). Įstaigų darbuotojai paaiškino, kad su rūkymo draudimo nesilaikančiais vaikais vykdomi individualūs pokalbiai apie žalą rūkančiojo ir aplinkinių sveikatai.

GN „Namų židinys“ ir Šv. Juozapo GN gyvenančių vaikų teigimu, tarp jų nėra rūkančių, o įstaigų personalas skaito globotiniams paskaitas apie tabako ir alkoholio žalą sveikatai, rodo filmus apie narkotinių medžiagų vartojimo padarinius, reguliariai kalbasi su vaikais ir individualiai aptaria šiuos aktualius klausimus.

Pažymėtina, kad globos įstaigų darbuotojų pastangos, sprendžiant vaikų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos, šių medžiagų vartojimo fakto nustatymo bei pagalbos vaikui teikimo klausimus, turi būti nuolatinės. Taip pat turi būti stebimas pasirinktų prevencijos priemonių veiksmingumas ir, prireikus, ieškoma įvairesnių poveikio būdų.

Konstatuotina, kad siekiant užtikrinti GN „Saulutė“ ir Kauno GN pastangos užtikrinti globotinių sveiko gyvenimo būdo ugdymą ir tinkamą vaiko globos uždavinių įgyvendinimą nėra veiksmingos. Būtina nuolat šviesti darbuotojus ir globotinius šia tema, individualiai aiškinti žalingų įpročių neigiamus padarinius sveikatai, ieškoti kuo įvairesnių ir veiksmingesnių šių problemų sprendimo ir prevencijos būdų, organizuoti apsilankymus įstaigose, kuriose gydomi priklausomybių turintys asmenys.

15. Dėl kišen pinigų mokėjimo tvarkos

Aprašo 1 priedo 10.12 papunktyje numatyta, kad socialinės globos įstaiga, siekdama padėti vaikui rengtis savarankiškam gyvenimui ir integruotis į visuomenę, kiekvieną mėnesį užtikrina kišen pinigų smulkioms išlaidoms skyrimą ir, esant galimybėms, teikia kitą finansinę bei materialinę paramą. Kišen pinigai skiriami vaikams ne vėliau nei nuo 7 metų. Tos pačios amžiaus grupės vaikams (išskyrus vaikams su negalia) socialinės globos įstaigoje nustatomas vienodas kišen pinigų dydis. Nuo 14 metų amžiaus mokamų kišen pinigų dydis yra ne mažesnis kaip 0,4 bazinės socialinės išmokos (15,20 euro) per mėnesį (išskyrus vaikus su negalia). Vaikams su negalia kišen pinigai mokami atsižvelgiant į jų savarankiškumo lygį, gebėjimą išreikšti savo nuomonę, priimti sprendimus. Vaikas pagal savo amžių ir brandą bei darbuotojai, atsakingi už jo ugdymąsi, žino ir gali apibūdinti vaiko kišen pinigų mokėjimo tvarką ir šių kišen pinigų tikslą. Vaikas turi galimybę tartis su šiais darbuotojais, o darbuotojai – pareigą, ugdant vaiko gebėjimus, patarti globotiniams, kaip tinkamai naudoti kišen pinigus savo asmeninėms reikmėms, aptarti, kur vaikas išleidžia kišen pinigus, tačiau negali reikalauti iš vaiko atsiskaityti už gautus kišen pinigus pateikiant pirkinių apmokėjimo kvitus. Ta pati teisės norma leidžia kišen pinigų mokėjimą vaikui laikinai stabdyti ar mažinti kaip drausminimo priemonę ir didinti kaip skatinamąją priemonę. To paties priedo 19.1.20 papunktyje nurodyta, kad kiekviena įstaiga turi pareigą pasitvirtinti kišen pinigų vaikams mokėjimo tvarkos aprašą.

15.1. Analizuojant aplankytų GĮ vadovų pateiktus vidaus dokumentus, kuriuose numatytas kišen pinigų mokėjimo organizavimas, nustatyta, kad tokių pinigų mokėjimo tvarka aplankytose GĮ yra skirtinga.

Pagal 2016 metais spalio 5 dieną įsigaliojusią kišen pinigų globojamiems vaikams skyrimo ir mokėjimo tvarką GN „Saulutė“ nustatyta, kad kišen pinigų dydis diferencijuojamas pagal amžiaus grupes: 7–10 metų vaikams skiriama nuo 7 iki 15,20 euro; 11–13 metų vaikams skiriama nuo 10 iki 15,20 euro; 14–18 metų globotiniams skiriama ne mažiau kaip 15,20 euro. Vaikams su negalia kišen pinigai mokami nuo 3 eurų, atsižvelgiant į jų savarankiškumo lygį bei gebėjimą išreikšti savo nuomonę ir priimti sprendimus.

Kauno GN kišen pinigų dydis diferencijuojamas pagal amžių: 7–9 metų vaikams skiriama 10 eurų; 10–13 metų vaikams – 12 eurų; 14–18 metų globotiniams – 15,20 euro (nuo 2016 m. rugsėjo 26 d.).

Šv. Juozapo GN taip pat yra patvirtinta kišen pinigų mokėjimo tvarka, pagal kurią 7–12 metų vaikams išduodama po 7,50 euro; 13–18 metų globotiniams mokama po 15 eurų.

Patikrinimo metu GN „Namų židinys“ globotiniams kišen pinigai nebuvo skiriami, tačiau, pasak direktorės, vaikai kas savaitę gaudavo dienpinigus, kuriuos galėjo išleisti savo nuožiūra maitinimui mokykloje arba juos taupyti savo kitoms reikmėms. Kalbinti globotiniai šiuos GĮ duodamus dienpinigus įvardino kaip kišen pinigus bei nurodė, kad šie pinigai gali būti mažinami už netinkamą elgesį. Taigi, vertinant administracijos ir vaikų pateiktus paaiškinimus, susijusius su

kišenpinigių organizavimu, nustatyta, jog kišenpinigių išmokėjimas GĮ yra suvokimas skirtingai, nes administracija teigė neišmokanti kišenpinigių – tik dienpinigius maitinimui mokykloje, o vaikai šiuos dienpinigius vadino kišenpinigiais. Taip pat paminėtina, jog tvarka dėl kišenpinigių skyrimo ir mokėjimo buvo patvirtinta po Seimo kontrolierių įstaigos darbuotojų patikrinimo. Pagal šią tvarką kišenpinigiai bus skiriami taip: 7–10 metų vaikams – po 2 eurus; 10–14 metų globotiniams – po 10 eurų; 14–18 metų jaunuoliams bus mokama po 15,20 euro.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta pirmiau, visų pirma darytina išvada, kad galiojantys teisės aktai, nepaisant to, kad buvo keisti atsižvelgiant į 2016 m. vasario 29 d. ataskaitoje Nr. 2015/1-137¹⁰ Seimo kontrolieriaus Augustino Normanto pateiktą rekomendaciją – apsvarstyti galimybę patobulinti teisinį reglamentavimą, nustatant vienodą kišenpinigių dydį tos pačios amžiaus grupės vaikams – vis dar suteikia teisę pačioms globos įstaigoms apsispręsti, kokio amžiaus vaikų grupėms ir kokia kišenpinigių suma bus skiriama. Pavyzdžiui, pagal GĮ pateiktus duomenis, devynerių metų vaikas, augantis institucinėje globos įstaigoje, gali gauti nuo 2 iki 10 eurų kišenpinigių, trylikos metų – nuo 10 iki 15 eurų. Taigi, kaip paaiškėjo iš vaikų GĮ pateiktų duomenų, to paties amžiaus globotiniai skirtingose įstaigose gauna skirtingą kišenpinigių sumą. Dėl to kyla abejonių, ar šiuo metu galiojantis, nors ir tobulintas / pakeistas, atsižvelgiant į Seimo kontrolieriaus ankstesnio patikrinimo metu (2016 m. vasario 29 d.) pateiktas rekomendacijas, teisinis reglamentavimas, nepažeidžia lygiateisiškumo principo, kadangi panašaus amžiaus vaikams tokiose pačiose įstaigose mokama skirtinga suma.

15.2. Be to, pagal lankymosi GĮ metu pateiktus duomenis nustatyta, kad iki vizitų į vaikų globos namus visos įstaigos (Kauno GN, GN „Saulutė“, Šv. Juozapo GN ir GN „Namų židinys“) keturiolikmečiams neišmokėdavo visos jiems priklausančios kišenpinigių sumos, t. y. 15,20, o mokėtiną sumą apvalindavo iki 15 eurų. Pažymėtina, kad tik po Seimo kontrolierių įstaigos organizuoto susitikimo su Kauno apskrityje veikiančių vaikų globos įstaigų vadovais, kuris vyko š. m. rugsėjo 26 d., ir atkreipus dėmesį į kišenpinigių mokėjimo vaikams klausimus, beveik visos pirmiau išvardintos GĮ, išskyrus Šv. Juozapo GN, informavo, kad jų įstaigose patvirtintos kišenpinigių mokėjimo tvarkos buvo pakeistos ir jų globojamiems keturiolikmečiams pradėta mokėti ne mažesnė kaip 0,4 bazinės socialinės išmokos per mėnesį suma (po 15,20 euro). Šv. Juozapo GN keturiolikmečiai vis dar gauna po 15 eurų.

15.3. Analizuojant vaikų GN galiojančias kišenpinigių mokėjimo tvarkas taip pat nustatyta, kad įstaigose taikoma skirtinga kišenpinigių mažinamo, atsižvelgiant į vaiko elgesį, praktika.

Vertinant visų aplankytų GN galiojančias kišenpinigių skyrimo ir jų mokėjimo tvarkas, nustatyta, kad labiausiai išsiskyrė GN „Saulutė“ patvirtinta kišenpinigių mokėjimo tvarka. Šios įstaigos kišenpinigių skyrimo ir jų mokėjimo tvarkoje detalai reglamentuota, kokie vaikai gali gauti kišenpinigius, kam juos gali panaudoti, o kam – draudžiama naudoti, kaip jie apskaičiuojami, kas skaičiavimus atlieka, iki kada vaikams kišenpinigiai turi būti išmokėti, kokia forma jie išmokami, kaip kišenpinigiai gali būti padidinami arba sumažinami, ir pan. Tačiau vis dėlto tenka atkreipti dėmesį į tam tikrus netikslumus, susijusius su kišenpinigių mažinamu, sustabdymu ir nemokėjimu. GN „Saulutė“ patvirtintoje kišenpinigių skyrimo ir jų mokėjimo tvarkoje nustatyta, kad kišenpinigiai mažinami, sustabdomas jų mokėjimas arba jie visai neišmokami pagal vertinimo kriterijus, kurie aprašyti atskiruose tos pačios tvarkos prieduose, t. y. 4 ir 7 prieduose. Pažymėtina, kad sistemiškai vertinant abu priedus kyla nemažai klausimų dėl praktinio šio dokumento įgyvendinimo.

Pavyzdžiui, GN „Saulutė“ tvarkos septintajame priede yra išskirtos 7 veikos, kuomet atsiranda pagrindas kišenpinigius sumažinti arba visai jų neišmokėti. Kišenpinigiai gali būti mažinami arba neišmokami, jeigu: 1) nesilaikoma vidaus tvarkos taisyklių, t. y. rūkoma GN teritorijoje, prie jos, mokyklos teritorijoje, viešose vietose, ir tai užfiksuota raštu (taikoma vaikams iki 16 metų); rūkoma GN teritorijoje, prie jos, mokyklos teritorijoje, viešose vietose, ir tai užfiksuota raštu (taikoma vaikams nuo 16 metų); savavališkai išeinama iš vaikų globos namų

¹⁰ 2016 m. vasario 29 d. ataskaita Nr. 2015/1-137 „Ataskaita po vizitų Vilniaus apskrities įstaigose: Antakalnio vaikų socialinės globos namuose, vaikų socialinės globos namuose „Gilė“, VšĮ Vaikų ir paauglių socialiniame centre, Minties vaikų socialinės globos namuose“.

teritorijos be socialinio pedagogo, socialinio darbuotojo leidimo; gadinamas, laužomas vaikų globos namų turtas; smurtaujama prieš vaikus ir suaugusiuosius, išprovokuojamos muštynės, grasinama kitiems; be pateisinamos priežasties laiku negrįžtama iš mokyklos ar kitos veiklos; 2) be pateisinamos priežasties visiškai nelankomos pamokos; 3) vartojimas alkoholis, narkotinės, psichotropinės medžiagos; 4) savavališkai pasišalinama iš vaikų globos namų teritorijos ir negrįžtama (pabėgama); 5) padaromas nusikaltimas; 6) nesilaikoma medikų, psichologo, gydytojo ir kt. specialistų nurodymų; 7) vartojami keiksmažodžiai, necenzūriniai žodžiai, įžeidinėjama girdint kitiems.

Tačiau pagal tos tvarkos 4-ąjį priedą, kuriame taip pat nurodomi kišenpinigių mažinimo ir neišmokėjimo kriterijai, numatytos tik 6 veikos ir jos nesutampa su veikomis, nurodytomis 7-ajame priede. Pavyzdžiui, 4-ajame priede išskiriamos tokios veikos ir atitinkami kišenpinigių mažinimo kriterijai: 1) už nepagarbų elgesį su suaugusiais ir / arba vaikais mokėtina kišenpinigių suma mažinama 2,90 euro (nors tokia veika nėra tiksliai įvardinta septintajame priede); 2) už kiekvieną be priežasties praleistą pamoką – suma mažinama po 0,90 euro už kiekvieną praleistą pamoką (nors 7-ajame priede nurodoma, kad mažinama, kai yra visiškas pamokų nelankymas). Toliau 4-ajame priede nurodomi dar 4 atvejai, kuomet kišenpinigiai visiškai neišmokami, t. y. 1) už vaikų GN taisyklių nesilaikymą, kuris atsižvelgiant į 7-ąjį priedą, apima daugiau veikų; 2) už piktybišką GN turto niokojimą. Atsižvelgiant į 7-ąjį priedą, kyla klausimas, kodėl tik ši veika yra išskirta iš vidaus tvarkos taisyklių, nors prieš tai buvo nurodyta, kad už visus vidaus tvarkos taisyklių pažeidimus yra nemokami kišenpinigiai. Be to, vertinant šiuos abu priedus sistemiškai, kyla dar vienas klausimas, ar kišenpinigiai yra mažinami už kitus 7-ajame priede nurodytus vidaus taisyklių pažeidimus, kadangi 4-ajame priede buvo išskirta tik viena veika. Taip pat, pagal to pačios tvarkos 4-ąjį priedą, kišenpinigiai neišmokami už teisės pažeidimo padarymą ir fizinio, emocinio, psichologinio smurto vartojimą prieš kitus asmenis (nors pastaroji veika 7-ajame priede nebuvo įvardyta konkrečiai).

Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad šioje tvarkoje yra išskirti atvejai, kuomet GN teritorijoje, prie jos, mokyklos teritorijoje, viešose vietose rūko vaikai iki 16 metų ir nuo 16 metų. Tačiau Lietuvos Respublikos tabako kontrolės įstatymo 19 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad Lietuvos Respublikoje draudžiama rūkyti (vartoti) tabako gaminius ar jų turėti asmenims iki 18 metų. Atsižvelgiant į tai darytina išvada, kad vaikai iki 18 metų turėtų būti vienodai drausminami, neskirstant jų į atitinkamas amžiaus grupes, ne tik už šių gaminių vartojimą, bet ir turėjimą.

Kauno GN galiojančioje kišenpinigių mokėjimo tvarkoje numatyti atvejai, kuomet kišenpinigiai gali būti laikinai sumažinti: 1) 50 proc. lėšų – už patyčias, labai blogus mokymosi rezultatus, pamokų praleidinėjimą be pateisinamos priežasties; 2) 25 proc. lėšų – už nepagarbų elgesį, šeimynoje auginamų gyvūnų nepriežiūrą, atsisakymą atlikti kasdienius darbus buityje (nedalyvavimą organizuojamoje darbinėje veikloje, savitvarkoje), asmeninių daiktų nesaugojimą ir nepriežiūrą, pinigų leidimą ne pagal paskirtį ir kt. Už ypač grubius vaikų GN vidaus tvarkos taisyklių pažeidimus, sistemingą mokyklos nelankymą, labai blogus mokymosi rezultatus, netinkamą elgesį, rūkymą, alkoholio bei kvaišalų vartojimą, vaikų ir darbuotojų žeminimą, smurtavimą, turto niokojimą kišenpinigiai neišmokami grynais pinigais, tačiau pervedami į vaiko asmeninę sąskaitą banke. Pagerėjus vaiko elgesiui, darbuotojai sudaro galimybę pinigais išsiimti iš asmeninės sąskaitos banke pagal direktoriaus parašytą įgaliojimą, lydint vaiką į banką socialiniam darbuotojui.

Vertinant tai, kas numatyta Kauno GN kišenpinigių mokėjimo tvarkoje, vis dėlto lieka neaišku, kaip turėtų būti vertinami vaiko veiksmai (labai blogi mokymosi rezultatai), kadangi, pagal šią tvarką, kišenpinigiai gali būti arba sumažinami per pusę, arba visai neišmokami. Taip ir nėra aišku, kaip turėtų būti vertinamas netinkamas vaiko elgesys, kai jis tyčiojasi iš kitų arba žemina vaikus bei suaugusiuosius, nes pagal kišenpinigių mokėjimo tvarką už šiuos veiksmus vaikui taip pat gali būti mažinami kišenpinigiai arba visai neišmokami. Be to, atkreiptinas dėmesys, kad kišenpinigių mokėjimo tvarkoje numatyta, jog kišenpinigiai gali būti neišmokami už „netinkamą elgesį“, kas gali būti suvokiama gana įvairiai.

Be to, analizuojant direktorės įsakymus, kuriais vaikams skiriami kišenpinigiai, nustatyta, kad faktiškai vaikams skiriama suma neatitinka kišenpinigių tvarkos aprašo nuostatų, t. y. tvarkoje

numatyta, kad už rūkymą vaikui kišenpinigiai yra neišmokami; už kasdienių darbų neatlikimą – sumažinami 25 proc., tačiau faktiškai vaikui, kuris rūkė vidaus patalpose, neatliko kasdienių darbų, šiuos darbus liepė atlikti jaunesniems GN auklėtiniams, buvo išmokėta pusė jam priklausančios išmokos. Dar vienas pavyzdys nustatytas analizuojant įsakymus, kai vaikui už įžūlų elgesį su jaunesniu ugdytiniu kišenpinigiai buvo apskritai neišmokėti, nors, pagal galiojančią kišenpinigių mokėjimo tvarką, lėšos turėjo būti sumažintos 50 arba 25 procentų.

Pagal Šv. Juozapo GN nustatytą kišenpinigių mokėjimo tvarką, suma gali būti padidinta arba sumažinta po 10 proc. už kiekvieną raštišką pagyrimą arba pastabą, atsižvelgiant į vaiko elgesį. Be to, už cigarečių ir alkoholio pirkimą bei vagystę kišenpinigiai gali būti ribojami tol, kol bus atlyginti padaryti nuostoliai. Neišmokėti kišenpinigių suma gali būti panaudojama kitiems vaiko poreikiams tenkinti (perkami pageidaujami drabužiai, mobilusis telefonas, muzikiniai prietaisai ir pan.). Pažymėtina, kad šioje tvarkoje nurodyta, kaip kišenpinigiai gali būti didinami arba mažinami (po 10 proc. už kiekvieną raštišką pagyrimą / pastabą), tačiau svarbu atkreipti dėmesį, kad nepageidaujamas vaiko elgesys, pavyzdžiui, fizinis smurtas prieš kitus vaikus ir pamokų praleidimas be pateisinamos priežasties, neturėtų būti vertinami vienodai, o diferencijuojamas atsižvelgiant į vaiko veiksmų pavojingumą ir galimus arba kilusius padarinius. Taip pat pažymėtina, kad neišmokėtieji kišenpinigiai turi būti pervedami į asmeninę vaiko sąskaitą banke, kuriais būtų leidžiama disponuoti savarankiškai ir savo nuožiūra, pagerėjus elgesiui.

GN „Namų židyns“ kišenpinigių mokėjimo tvarkoje nenumatyta, kaip kišenpinigiai bus mažinami arba didinami skatinimo ir drausminimo atvejais, atsižvelgiant į vaiko elgesį.

Iš to, kas išdėstyta pirmiau, darytina išvada, kad visose globos įstaigose (Kauno GN, GN „Saulutė“, Šv. Juozapo GN ir GN „Namų židyns“) galiojančios kišenpinigių mokėjimo tvarkos sudaro prielaidas įstaigai piktnaudžiauti savo teisėmis skiriant ir išmokant kišenpinigius, kadangi jos yra neaiškios, detalai nėra nurodyta, kaip ir už kokius veiksmus kišenpinigių suma gali būti didinama, mažinama arba visai neišmokama.

Be to, ekspertų psichologų nuomone, remiantis vienomis iš naujausių vaikų auklėjimo rekomendacijų¹¹, kišenpinigių sumažinimas kaip nuobauda už nepageidaujamą vaikų elgesį yra nerekomenduojamas; tokiais atvejais galėtų būti taikomos kitos drausminimo priemonės, nes vaikai turi mokytis ugdyti savarankiškumą mokantis savarankiškai disponuoti jiems priklausančiais daiktams (pinigais). Ekspertė psichologė taip pat atkreipė dėmesį į tai, jog tais atvejais, kuomet vaiko veiksmai sukelia didelę materialinę žalą globos įstaigai, pavyzdžiui, teismas paskyrė didelę piniginę baudą už tai, kad vaikas melagingai pranešė apie oro uoste padėtą bombą, ir GĮ nutaria nemokėti vaikui kišenpinigius ilgą laiką arba kol žala bus padengta kišenpinigiais – tokia nuobauda gali neduoti teigiamo rezultato. Visų pirma ekspertė pažymėjo, kad vaikas, net ir būdamas vyresnio amžiaus, negali įvertinti savo elgesio padarinių finansine išraiška. Taigi, GĮ yra demoralizuojama, o vaikas apkaltinamas ir baudžiamas ilgą laiką, kadangi jis ir per 10 metų nesugebės gražinti paskirtos baudos iš GĮ skiriamų kišenpinigių. Be to, vaikas bus piktas dėl įstaigos elgesio, jis nerodys pastangų ateityje nebedaryti žalos. Taigi, tokia bausmė nėra efektyvi, nes ji paremta tik priekaištais, kaltinimais ir nesibaigiančiais pinigų apribojimais. Be to, ekspertė pažymėjo, kad skiriant vaikui nuobaudą svarbu atsižvelgti į jo amžių ir supratimą apie siekiamą bausmės efektą bei apie galimas pasekmes pritaikius nuobaudą – kad nebūtų sukurta papildomų problemų. Taip pat svarbu, kad kišenpinigių ribojimas netaptų suaugusiųjų bejėgiškumo ir „kerštavimo“ priemone. Kita vertus, eksperto nuomone, pinigai neturėtų tapti pagrindine motyvavimo priemone.

Paminėtina, kad GN „Saulutė“ kišenpinigių skyrimo ir mokėjimo tvarkoje nurodytas baigtinis sąrašas atveju, kaip vaikas gali panaudoti šias lėšas, t. y.: 1) norimiems daiktams įsigyti (knygos, žurnalai, žaislai ir kt.); 2) smulkioms asmeninėms lėšoms; 3) telefono sąskaitų papildymams; 4) taupyti stambesniai daiktui įsigyti. Be to, GN „Saulutė“ auklėtiniai gali savarankiškai pirkti reikiamas prekes už jiems išmokėtus kišenpinigius, jeigu: 1) nepažeidė vaikų globos namų vidaus tvarkos taisyklių, šeimos taisyklių, mokinio taisyklių; 2) nepažeidė

¹¹ SOS-Kinderdorf International

Administracinių teisės pažeidimų kodekso, neturintys teismo pritaikytos poveikio priemonės įstatymų nustatytais pagrindais ir tvarka; 3) neturintys žalingų įpročių.

Pažymėtina, kad toks reguliavimas, kai konkrečiai nurodoma, kaip globotinis gali panaudoti kišenpinigius, apriboja vaiko teisę ugdytis savarankiškumą bei kišenpinigius leisti savo nuožiūra ir savarankiškai. Be to, ekspertų psichologų nuomone, kišenpinigiai – tai asmeniniai auklėtinio pinigai, kuriuos vaikas turėtų leisti savo nuožiūra. Tai privalėtų būti asmeninis jo reikalas. Tačiau kai kuriems vaikams gali kilti sunkumų taupant gautus pinigus ir planuojant savo išlaidas. Todėl svarbu į ugdymo planą įtraukti užsiėmimus, per kuriuos supažindinama su tinkamu finansų planavimu. Jei kyla abejonių, kad kažkuris globotinis gali išleisti savo kišenpinigius žalingiems dalykams, pavyzdžiui, kvaišalams, svarbu stebėti ir įvertinti globotinio būseną bei su tuo susijusią situaciją, nes galbūt vaikui reikalinga pagalba. Kišenpinigių ribojimas arba tikrinimas nėra efektyvios priemonės, be to, vaikai sugalvoja, kaip jas apeiti. Bet kuriuo atveju globos namuose vertėtų įgyvendinti prevencines programas ir edukacinius užsiėmimus dėl racionalaus kišenpinigių naudojimo.

VAIKŲ APRŪPINIMAS

16. Dėl asmens higienos priemonių užtikrinimo

Vaikas individualiai, pagal socialinės globos įstaigos nustatytą tvarką, turi būti aprūpinamas reikiamomis higienos priemonėmis ir kitais būtiniais daiktais, atsižvelgiant į jo amžių, lytį arba neplanuotai atsiradusias aplinkybes. Be to, vaikui, pagal galimybes, turi būti sudaromos sąlygos dalyvauti įsigyjant šiuos daiktus, auklėtinis, gebantis pareikšti savo nuomonę, tai gali patvirtinti (Aprašo 1 priedo 5.2 p.).

Visų aplankytų globos įstaigų (Kauno GN, GN „Saulutė“, GN „Namų židinys“, Šv. Juozapo GN) administracijų darbuotojai paaiškino, kad asmens higienos priemonės (šampūnas, dantų pasta ir kt.) perkamos centralizuotai ir ne visada atitinka vaikų individualius poreikius. Įstaigos centralizuotai perka tik būtiniausias ir (dažnai) pigesnes asmens higienos priemones, kurios tenkina pagrindinius vaikų asmens higienos poreikius. Personalas informavo, kad asmens higienos priemonės perkamos visiems vaikams bendrai, kartais darbuotojai leidžia pasirinkti iš, pavyzdžiui, dviejų rūšių šampūno. Papildomai pažymėtina, kad kai kuriose įstaigose (Kauno GN, GN „Saulutė“ ir GN „Namų židinys“) globotiniams nėra perkamos individualius poreikius atitinkančios asmens higienos priemonės, pavyzdžiui, kūno / veido kremai, plaukų priežiūros priemonės, dezodorantai nuo prakaitavimo ir pan. Pakalbinti auklėtiniai pripažino, kad asmens higienos priemonių, kuriomis įstaiga neaprūpina, kartais jie gauna iš labdaros, geresnės kokybės prekes arba prekes, kurios atitinka jų individualius poreikius, dažnai perka už kišenpinigius. Be to, vaikai paaiškino, kad jie nėra įtraukiami į higienos priemonių pirkimo procesą: darbuotojai vaikų klausia ko trūksta, o ne kokių konkrečių higienos priemonių jiems reikėtų; be to, auklėtiniai nurodė, kad dažniau klausama tik pačių vyriausių vaikų nuomonės.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta pirmiau, darytina išvada, kad asmens higienos prekių įsigijimas centralizuotai neužtikrina vaikams galimybės dalyvauti jas įsigyjant bei pareikšti savo nuomonę. Be to, nėra skatinama GĮ gyvenančių globotinių savivertė, kuomet geresnės kokybės arba labiau atitinkančios individualius poreikius asmens higienos prekės dažnai gaunamos tik dėl kitų žmonių geros valios.

Ekspertų psichologų nuomone, centralizuoto higienos priemonių pirkimo neigiamas poveikis būna tuomet, kuomet tai trukdo užtikrinti vaiko sveikatą: sveiką odą, apsaugą nuo alergijų ir pan. Be to, centralizuotai perkant higienos priemones ribojamas vaikų dalyvavimas priimant sprendimus kasdienio jų gyvenimo klausimais, atimama galimybė pareikšti savo nuomonę bei jaustis svarbiems.

Geriosios praktikos pavyzdys

Seimo kontrolierius Augustinas Normantas 2016 m. vasario 29 d. ataskaitoje (Nr. 2015/1-137) atkreipė dėmesį ir į geriosios praktikos pavyzdį aprūpinant vaikus asmens higienos priemonėmis. Vaikų ir paauglių centre asmens higienos prekės nėra perkamos centralizuotai, o šeimynoms kas mėnesį skiriami pinigai šeimynos narių poreikiams tenkinti. Pačios šeimynos

sprendžia, kokių prekių ir kam reikia. Administracijos teigimu, vieną mėnesį labiau atsižvelgiama į mažesniųjų reikmes, kitą – į vyresniųjų. Sprendimas pačioms šeimynoms atiduoti teisę nuspręsti, kaip jos išleis skirtus pinigus, priimtas atsižvelgiant į šeimynų individualumą, kadangi jose gyvena vaikai su skirtingais poreikiais. Atsisakius prekių pirkimo centralizuotai, stengiamasi kuo geriau patenkinti kiekvieno globotinio reikmes.

Lankantis įstaigose (GN „Saulutė“, Kauno GN, Šv. Juozapo GN) pastebėta, kad higienos patalpose esantys indeliai higienos priemonėms (dantų pastai, dantų šepetėliui) laikyti ir / arba kitas inventoriūs (rankšluosčio laikiklis ir pan.) yra numeruojami arba žymimi nurodant tik skaitmenis (1, 2, 3, 8 ir t. t.), arba šalia skaitmens kartu nurodomas vaiko vardas ir / arba pavardė, o nėra nurodomas tik vaiko vardas / pavardė arba, pavyzdžiui, su globotiniu aptartas simbolis, ir pan.

Ekspertų psichologų nuomone, kiekvienam vaikui, tiek gyvenančiam šeimoje, tiek globos įstaigoje, labai svarbu turėti savo erdvę, savo lovą, savo stalą, savo drabužių, įvairių asmeninių daiktų, taip pat ir savo indelį higienos priemonėms laikyti. Vaiko vardas arba jo paties sugalvotas simbolis skatintų pojūtį, kad konkretus daiktas priklauso jam. Daiktai, pažymėti numeriais, nuolat primena apie tai, kad jis gyvena įstaigoje. Tokiu atveju būna mažiau galimybių pasireikšti vaiko individualumui ir nepriklausomumui. Konkrečiam globotiniam priklausančių daiktų žymėjimas, nurodant jo vardą arba simbolį, yra didesnės pagarbos vaikui, jo asmenybei ir individualumui ženklas.

Vizito metu apžiūrint sanitarinių mazgų patalpas ir tikrinant, kokiomis asmens higienos priemonėmis naudojasi vaikai, taip pat nustatyta, kad GN „Saulutė“ dvejų metų vaikas neturėjo nei dantų šepetėlio, nei dantų pastos, atitinkančios jo amžių (darbuotojos teigimu, tokio amžiaus vaikui dar nereikia rūpintis burnos priežiūra). Be to, GN „Saulutė“ ir Kauno GN keli vaikai iki aštuonerių metų naudojosi suaugusiems skirtu dantų šepetėliu ir dantų pasta.

17. Dėl sąlygų ruošti namų darbus sudarymo

Vaikų globos įstaigoje privalo būti sudarytos sąlygos ruošti namų darbus: įrengtas pamokų ruošos kambarys, jei vaikų individualios veiklos vietos neįrengtos miegamuosiuose; kiekvienam vaikui skirtas jo ūgį atitinkantis stalas ir kėdė (HN 124:2014 23.1.4, 26 p.).

Vizitų GĮ metu, apžiūrint įvairias patalpas, buvo pastebėta, kad kambariuose esantis rašomųjų stalų ir kėdžių skaičius neatitiko patalpoje gyvenančių vaikų skaičiaus. Pažymėtina, kad šis trūkumas buvo pastebėtas trijose iš keturių aplankytų įstaigų (Kauno GN, GN „Saulutė“ ir Šv. Juozapo GN). Darbuotojų dažniausiai nurodomos priežastys buvo šios: poreikio nebuvimas, kadangi vaikai nenori mokytis; ploto trūkumas kambariuose; vaikai lanko specialiąsias mokyklas, kuriose namų darbus reikia ruošti ne kasdien; vaikams reikalinga darbuotojų pagalba ruošiant namų darbus, todėl namų darbus globotiniai dažnai ruošia vienu metu valgomajame, prie bendro stalo. Tie, kurie nuolat atlieka namų darbus, gali pasirinkti, kur tai daryti: savo kambaryje, valgomajame, poilsio kambaryje, darbuotojų kabinete. Atkreiptinas dėmesys, kad vieninteliai GN „Namų židiny“ kiekvienam savo globojamam vaikui sudarė tinkamas sąlygas ruošti namų darbus: kiekvienas vaikas savo kambaryje turi jo ūgį atitinkančius stalą ir kėdę. Darbuotojų teigimu, stengiamasi ugdyti vaikų savarankiškumą mokantis, kartu ir ruošiant namų darbus, nepaisant to, kad kai kuriems iš jų reikalinga darbuotojų pagalba.

VAIKŲ LAISVALAIKIS

18. Dėl vaikų laisvalaikio užtikrinimo

17.1. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos 29 straipsnio 1 dalies a punkte yra numatyta, kad vaiko lavinimo tikslas turi būti kuo visapusiškiau ugdyti vaiko asmenybę, talentą ir protinius bei fizinius gebėjimus. VTAPI 16 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta, kad valstybė ir vietos savivaldos institucijos steigia ir remia vaikų sporto, kūrybos, laisvalaikio ir sveikatingumo klubus, stovyklas, šeimos poilsio namus, sanatorijas, sudaro sąlygas vaikams naudotis socialinio draudimo teikiamomis lengvatomis). Taigi vaikui turi būti sudaryta galimybė tenkinti saviraiškos poreikius pasirinktos krypties būreliuose, kitose papildomo ugdymo studijose.

Teisė aktuose įtvirtintas vyrų ir moterų lygiateisiškumas, taigi auklėtiniams pagal jų lytį negali būti sudaromos skirtingos sąlygos lankyti norimus būrelius.

LGĮ 2 straipsnio 7 dalis numato, jog „tiesioginė diskriminacija – elgesys su asmeniu, kai lyties [...] pagrindu jam taikomos mažiau palankios sąlygos, negu panašiomis aplinkybėmis yra, buvo ar būtų taikomos kitam asmeniui.“

CPT 31 punkto 2 dalyje nurodyta, kad ypatingai svarbu, jog mergaitės turėtų teisę dalyvauti tokioje veikloje taip pat, kaip ir analogiškoje situacijoje atsidūrę vyriškos lyties asmenys. Labai dažnai CPT yra pastebėjęs, kad nepilnametėms siūlomi tokie užsiėmimai, kurie stereotipiškai laikomi „tinkamais“ joms (kaip siuvinėjimas ir rankdarbiai), o nepilnamečiams vaikinams organizuojamas rimtesnis profesinis mokymas (Ištrauka iš Devintosios bendrosios ataskaitos [CPT/Inf (99) 12]).

Seimo kontrolierius savo 2016-02-29 ataskaitoje Nr. 2015/1-137 pažymėjo, kad kai kuriems įvairaus amžiaus vaikams gali būti sunku išsirinkti patinkantį arba tinkamą būrelį / užsiėmimą. Todėl reikėtų išsiaiškinti priežastis, kodėl kinta vaiko nuomonė dėl lankomų būrelių pasirinkimo. Pirmiau nurodytoje ataskaitoje taip pat konstatuota, kad globos namuose turėtų būti vieninga ir aiški, vaikams žinoma, tvarka dėl galimybių lankyti / pasirinkti būrelius bei iš anksto nustatoma tokių galimybių riba, taip pat ypatingai aktuali personalo pagalba padedant vaikui suprasti, kokie yra jo pomėgiai ir gabumai, koks būrelis jam galėtų patikti ir padėtų atskleisti gabumus.

18.2. Žmogaus teisių biuro darbuotojams atliekant stebėseną GĮ buvo nustatyta, kad visuose lankytuose vaikų globos namuose yra tinkamai užtikrinamas vaikų laisvalaikis. Sudaromos sąlygos, kad vaikai galėtų tenkinti saviraiškos poreikius pagal jų pasirinktos krypties būrelius, nėra taikoma diskriminacija pagal lytį, t. y. tiek berniukai, tiek mergaitės turi teisę ir dalyvauja tokiose pačiose laisvalaikio veiklose. Taip pat vaikams yra išaiškinta jų teisė rinktis norimus laisvalaikio būrelius, galimybė keisti norimą lankyti būrelį, o globos namų darbuotojai padeda vaikams išsirinkti patinkantį bei tinkantį būrelį, skatina jų pomėgių realizavimą.

Kauno GN vaikai lanko įvairių sporto šakų būrelius, jų neskirstant pagal lytį (užtikrinama, kad berniukai ir mergaitės galėtų kartu užsiimti laisvalaikio veikla), pvz., dailiųjų amatų būrelis, namų ūkio būrelis, gėlininkystės būrelis, Baltijos cirko Meno akademija, futbolo būrelis ir pan. Rengiami kultūros edukaciniai užsiėmimų ciklai, kurių metu ugdomas vaikų ir jaunimo kultūrinis identitetas. Taip pat vykdomas neformalus vaikų švietimas, kurio metu sprendžiamos socialinės integracijos, integravimosi į darbo rinką problemos, ugdoma pagarba žmogaus teisėms, orumui, pilietiškumui, tautiškumui, demokratijai, vaikai skatinami kritiškai mąstyti, rinktis ir orientotis dinamiškoje visuomenėje.

Vaikai yra vežami į ekskursijas ir poilsines keliones, pvz., poilsis prie jūros Palangoje, taip pat dalyvauja įvairiuose kitokiose renginiuose: mokslo ir žinių šventė mokykloje, draugiškos krepšinio varžybos tarp šeimynų, futbolo treniruotė KTU chemijos fakulteto sporto salėje, išvyka į Vilniaus „Operos ir baletu“ teatrą žiūrėti operos „Manon“, filmo „Slaptas augintinių gyvenimas“ peržiūra kino teatre „Forum cinemas“ (Kauno PLC „Akropolis“), išvyka į Ali šokoladinę, kelionė į Šventąją prie jūros, Jono Basanavičiaus paminklo tvarkymas ir peržiūra, ir pan.

GN „Saulutė“ auklėtiniai lanko įvairius laisvalaikio būrelius: tai, pvz., audimo krepšinio, dailės, futbolo, šokių, jaunojo slaugytojo, kompiuterinio raštingumo ir pan. Vaikams taip pat organizuojamos įvairios išvykos, pažintinės kelionės ir kt., kaip kad: išvykos į Druskininkų vandens parką, ūkininkų renginį, į Londoną, Palangą, *Snow* areną, dalyvavimas baidarių žygyje, lankymasis Keistuolių teatre, vasaros stovykloje „Sodžiaus meistrai“ ir pan. Vaikų taryba imasi iniciatyvos organizuojant šventinių dienų paminėjimus, pagerbiant darbuotojus jų profesinės dienos proga. Sudaromos sąlygos vaikams patiems savanoriauti – vienas vaikinys kaip savanoris padeda Kėdainių greitosios medicinos pagalbos stotyje.

Šv. Juozapo GN auklėtiniams sudarytos galimybės užsiimti įvairia laisvalaikio veikla: tai meno terapijos užsiėmimai, socialinių įgūdžių ugdymo programa, spartakiada, etiketo klubas, krepšinio treniruotės Kaišiadorių sporto centre ir pan. Vaikai taip pat dalyvauja įvairiose kelionėse, stovyklose ir ekskursijose: tai kelionė į Prancūziją, buriavimo stovyklą Rumšiškėse, ekskursija į Trakus, dalyvavimas Trakų pusmaratonyje, poilsis Karklėje, kelionė plaustu Klaipėda–Juodkrantė,

lankymasis Raganų kalne, dalyvavimas žygyje „Žalio velnio takais“ ir apsilankymas Dainavoje vykusioje karinės technikos parodoje, dalyvavimas stovykloje „Fotografijos akademija“, „Raganiukės“ teatro spektaklio peržiūra, ir panašiai.

GN „Namų židinys“ vaikai turi įvairios užklausinės veiklos: rankinio treniruotės, sporto klubai, choro užsiėmimai, šokių mokykla, piešimo pamokos ir pan. Taip pat vykdoma įvairi kultūrinė veikla; tai, pvz., ledo dienos stovykla, ekskursijos į Vytauto Didžiojo karo muziejų, Tado Ivanausko zoologijos muziejų, atostogos prie jūros Šventojoje, kaimo sodyboje prie Vilkinio ežero; klausytasi džiaz koncerto Kauno filharmonijoje, ir pan. Svarbu paminėti, kad GN administracija daug dėmesio skiria vaikų kultūros edukaciniams užsiėmimams, todėl skatina jų bendravimą su Kauno „Inner Wheel“ Kauno Rotary klubu.

18.3. Vizitų metu buvo nustatyta, kad visų GĮ administracijos, atsižvelgdamos į vaikų poreikius, jiems sudaro galimybes namuose arba lauke laikyti naminius gyvūnus. Kauno GN vaikai augina šunį, GN „Saulutė“ vaikai globoja kates, Šv. Juozapo GN sudarytos sąlygos laikyti šunis, ožį ir aviną, o GN „Namų židinys“ – balinius vėžlius, papūgėles bei kates.

Seimo kontrolierius atkreipia dėmesį, kad, ekspertų nuomone, galimybė laikyti gyvūnus globos namuose atitiktų dalies vaikų poreikius – suteiktų galimybę mokytis būti atsakingam, rūpintis, patirti teigiamų emocijų. Rūpinimasis gyvūnais ar žaidimas su gyvūnais gali turėti terapinį poveikį, padėti įveikti tam tikras baimes. Tačiau svarbu pažymėti, kad gyvūnų dalyvavimas sprendžiant psichologines vaikų problemas galimas tik su specialisto psichologo ar gydytojo rekomendacija bei priežiūra, taip pat dalis vaikų gali turėti alergijų ir kitų sveikatos sunkumų, kuriems esant, nerekomenduojama laikyti gyvūnų.

VAIKŲ SUPAŽINDINIMAS SU JŲ TEISĖMIS IR PAREIGOMIS, INFORMACIJOS PRIEINAMUMAS IR KREIPIMŪSI NAGRINĖJIMAS

19. Dėl vaikų supažindinimo su vidaus tvarkos taisyklėmis ir jų kreipimūsi nagrinėjimo

19.1. VTAPI 14 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad vaikas turi teisę į minties, žodžio laisvę, teisę laisvai reikšti savo pažiūras.

Aprašo 1 priedo 5.5 papunktyje yra numatyta, kad socialinės globos namai turi rašytines vidaus tvarkos taisykles, kuriose įvardijama, koks vaiko elgesys traktuojamas kaip saugus, koks – kaip žalingas ar netinkamas, bei kokios specialios priemonės vaiko netinkamo elgesio korekcijai gali būti taikomos. Vaikas, atsižvelgiant į jo amžių ir brandą, yra supažindinamas su šiomis taisyklėmis, nuolat aiškinama, koks jo elgesys traktuojamas kaip nesaugus bei galimos tokio elgesio pasekmės. Taigi GN turi pareigą tinkamai supažindinti globotinius su įstaigos vidaus tvarkos taisyklėmis.

Aprašo 1 priedo 19.1.8 papunktyje numatyta, kad socialinės globos įstaiga turi turėti vidaus tvarkos taisykles, parengtas vaikams suprantama kalba ir forma, socialinės globos įstaigoje gyvenantiems vaikams (pvz., gyvenimo ir elgesio normos, teisės, pareigos ir pan.), o 19.1.15 papunktyje reglamentuota, kad turi turėti ir skundų bei prašymų registracijos žurnalą.

Aprašo 1 priedo 21.2 papunktyje nustatyta, kad vaikui pagal jo amžių ir brandą, jo tėvams (globėjui, rūpintojui), artimiesiems giminaičiams turi būti užtikrinta operatyvi, geranoriška socialinės globos įstaigos darbuotojų reakcija į jų skundus ir suteikiama pagalba, sprendžiant juose keliamus klausimus. Socialinės globos namuose yra užfiksuojami vaikų, jų tėvų (globėjų, rūpintojų) pasiūlymai, skundai ir pagal socialinės globos įstaigoje numatytą procedūrą bei teisės aktų nustatytą tvarką laiku jiems pateikiami atsakymai.

Aprašo 1 priedo 22.1 papunktyje įtvirtinta nuostata, kad socialinės globos įstaiga rengia ir reguliariai atnauja informacinį biuletinį (internetinį puslapį), kuriame pateikiama informacija apie socialinės globos įstaigą, teikiamas paslaugas, personalą ir kita.

GN auklėtinis, žinodamas, kad bus užtikrintas jo anonimiškumas, jausis saugus ir galės drąsiai kreiptis pagalbos tiek į GN darbuotojus, tiek į jos administraciją. Taip pat vaikas būtinai turi žinoti, kad gali laisvai reikšti savo nuomonę ir teikti kreipimūsi, o jam pačiam yra prieinama

informacija apie gyvenimą socialinės globos įstaigoje (vidinė elgesio įstaigoje tvarka, kasdienės veiklos grafikas ir pan.).

19.2. Žmogaus teisių biuro darbuotojams atliekant stebėseną vaikų globos įstaigose buvo nustatyta, kad:

- GN auklėtiniai yra supažindinami su jų teisėmis ir pareigomis (visos GN);
- tik iš dalies yra užtikrinamas informacijos prieinamumas, pvz., ne visose šeimynose yra vienoje vietoje patalpinta vaikams lengvai prieinama jiems aktuali gyvenimo GN informacinė medžiaga (Kauno GN ir GN „Saulutė“) arba apkritai niekur nėra viešai patalpinamos vaikams aktualios gyvenimo GN informacinės medžiagos (GN „Namų židinys“);
- viešai yra prieinamas dviejų dienų valgiaraštis, jame nurodant metus, mėnesį ir mėnesio kalendorinę dieną. Kai kurie auklėtiniai nemoka susieti kalendorinės datos su savaitės diena, todėl nežino, kuris iš dviejų valgiaraščių yra jiems aktualios dienos (GN „Saulutė“);
- nėra įrengta anoniminių raštiškų kreipimūsi pateikimo dėžutė (GN „Saulutė“, Šv. Juozapo GN ir GN „Namų židinys“) arba ji yra įrengta, tačiau neužrakinta, ir bet kuris darbuotojas arba auklėtinis turi galimybę patikrinti šios dėžutės turinį (Kauno GN).

PRIVATUMO UŽTIKRINIMO TRŪKUMAI

20.1. Vienoje aplankytoje įstaigoje (GN „Saulutė“) vaikai gyveno viename labai prastos būklės kambaryje be durų. Įstaigos vadovo teigimu, nedelsiant bus imtasi priemonių suremontuoti šį kambarį.

20.2. Pagal Aprašo 1 priedo 15.6 punktą, vaikas socialinės globos įstaigoje naudojami privatumą užtikrinančiomis patalpomis, sudarančiomis galimybes pasikviesti tėvus (globėjus, rūpintojus), artimuosius giminaičius ar draugus, jei tai neprieštaruoja vaiko interesams.

Tuo tarpu vienoje įstaigoje (Kauno GN) vaikai skundėsi privatumo stoka, kuomet kambario kaimynai (dažniausiai vyresnio amžiaus) atsiveda į tą pačią patalpą draugą ar draugę, garsiai leidžia muziką (vienoje GN „Saulutė“ šeimynoje).

III. IŠVADOS

21. Apibendrinant patikrinimų metu nustatytas aplinkybes, susijusias su vaikų gyvenimo ir jų teisių padėtimi globos įstaigose, nustatytos šios aplinkybės:

21.1. GĮ užtikrinamas minimalus socialinį darbą dirbančio personalo skaičius, tačiau darbuotojui susirgus, išėjus atostogų ir pan. situacijose tokio skaičiaus nepakanka (visos GĮ);

20.2. didelis socialinių darbuotojų ir jų padėjėjų darbo krūvis (visos GĮ);

20.3. maži socialinių darbuotojų atlyginimai prisideda prie didelės darbuotojų kaitos (visos GĮ);

20.4. socialiniams darbuotojams trūksta praktinio pobūdžio mokymų rengiantis ekstremalioms situacijoms ir siekiant jas valdyti; už vaikų GĮ personalo kvalifikacijos tobulinimą atsakingi asmenys nežino apie dalies darbuotojų pageidavimus dėl kvalifikacijos tobulinimo; trūksta lėšų mokamiems darbuotojų kvalifikacijos kėlimo renginiams (GN „Saulutė“, Kauno GN);

20.5. ne visose įstaigose vedamas neigiamo pobūdžio įvykių registravimo žurnalas (Kauno GN, GN „Namų židinys“ (po Įstaigos darbuotojų apsilankymo, žurnalas buvo užvestas), jame registruojami ne visi neigiamo pobūdžio įvykiai (Šv. Juozapo GN), neigiamo pobūdžio įvykių su vaikais registravimas išskaidomas į kelis skirtingus žurnalus (GN „Saulutė“); aplankytose įstaigose skirtingai suvokiama, kokie atvejai laikomi neigiamo pobūdžio įvykiais;

20.6. gauta nusiskundimų dėl darbuotojų bendravimo su vaikais rūkiant, kalbant pikta (Kauno GN, GN „Saulutė“), išankstinių nuostatų vaikų atžvilgiu, tėvų apkalbinėjimo; nepastebima, jei vaikai elgiasi tinkamai (GN „Saulutė“);

20.7. gauta nusiskundimų, kad psichologas nėra pajėgus suteikti reikiamą pagalbą visiems vaikams (Kauno GN), neatsižvelgia į jų poreikius, yra išdavęs paslaptį, apie kurią sužinojo kiti

vaikai, globotiniai neturi pasitikėjimo juo ir mano, jog psichologas yra būtinas tik sergant psichikos liga (GN „Saulutė“);

20.8. nuobaudų taikymo tvarkoje nurodytos ne visos vaikams skiriamos priemonės (Kauno GN, GN „Namų židinys“), nenumatyti nuobaudų taikymo terminai (Kauno GN, GN „Saulutė“, GN „Namų židinys“), proporcingumo reikalavimas (Kauno GN, GN „Namų židinys“) arba jo ne visuomet yra laikomasi (GN „Saulutė“); pastebėta praktika, kuomet palikti prižiūrėti jaunesnių vaikų vyresnieji patys drausmindavo juos už netinkamą elgesį (Kauno GN);

20.9. pastangos, sprendžiant psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos, šių medžiagų vartojimo fakto nustatymo bei pagalbos vaikui teikimo klausimus, yra nepakankamos (Kauno GN, GN „Saulutė“);

20.10. teisinis reglamentavimas galimai pažeidžia lygiateisiškumo principą, kuomet panašaus amžiaus vaikams skirtingose įstaigose mokamos skirtingos kišenpinigių sumos (visos GĮ);

20.11. keturiolikmečiams neišmokama visa jiems priklausanti kišenpinigių suma, t. y. 15,20 euro, mokėtina suma apvalinama iki 15 eurų (Šv. Juozapo GN);

20.12. GN taikoma skirtinga kišenpinigių mažinamo, atsižvelgiant į vaiko elgesį, praktika: visose globos įstaigose patvirtintos ir galiojančios kišenpinigių mokėjimo tvarkos sudaro prielaidas įstaigai piktnaudžiauti savo teisėmis skiriant ir išmokant kišenpinigius, kadangi tvarkos yra neaiškios, detalai nėra nurodyta, kaip ir už kokius veiksmus kišenpinigių suma gali būti didinama, mažinama arba visai neišmokama (Kauno GN, GN „Saulutė“, Šv. Juozapo GN ir GN „Namų židinys“);

20.13. vienų GN patvirtinta kišenpinigių skyrimo ir mokėjimo tvarka apriboja vaiko teisę naudoti kišenpinigius savo nuožiūra ir savarankiškai (GN „Saulutė“);

20.14. kai kurių asmens higienos priemonių centralizuotas pirkimas dažnai neatitinka vaikų individualių poreikių bei auklėtiniams neužtikrina galimybės dalyvauti jas įsigyjant bei kiekvienam pareikšti savo nuomonę (Kauno GN, GN „Saulutė“, GN „Namų židinys“, Šv. Juozapo GN);

20.15. kai kuriose GĮ higienos patalpose esantys indeliai higienos priemonėms (dantų pastai, dantų šepetėliui) laikyti ir / arba kitas inventorių (rankšluosčio laikiklis ir pan.) yra numeruojami arba žymimi nurodant tik skaitmenis (1, 2, 3, 8 ir t. t.), arba šalia skaitmens kartu nurodomas vaiko vardas ir / arba pavardė, o nėra nurodomas tik vaiko vardas / pavardė arba, pavyzdžiui, su globotiniu aptartas simbolis ir pan. (GN „Saulutė“, Kauno GN, Šv. Juozapo GN).

20.16. ne visi globotiniai turėjo jų amžių atitinkančias burnos higienos priemones (Kauno GN, GN „Saulutė“);

20.17. įstaigose ne visiems vaikams sudarytos tinkamos sąlygos ruošti namų darbus (Kauno GN, GN „Saulutė“ ir Šv. Juozapo GN);

20.18. tik iš dalies yra užtikrinamas informacijos prieinamumas (visose GN);

20.19. galimai neužtikrinamas kreipimusi anonimiškumas (visose GN);

20.20. vaikai gyveno viename labai prastos būklės kambaryje be durų; įstaigos vadovo teigimu, nedelsiant bus imtasi priemonių suremontuoti šį kambarį (GN „Saulutė“);

20.21. vaikai skundėsi privatumo stoka, kuomet kambario kaimynai (dažniausiai vyresnio amžiaus) atsiveda į tą pačią patalpą draugą ar draugę (Kauno GN), garsiai leidžia muziką (GN „Saulutė“ (vienoje šeiminoje)).

IV. REKOMENDACIJOS

21. Seimo kontrolierius, atsižvelgdamas į per patikrinimus vaikų socialinės globos įstaigose nustatytas aplinkybes ir vadovaudamasis LR SKĮ 19¹ straipsnio 4 dalies 7 punktu ir 6 dalimi, rekomenduoja Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministrui Linui Kukuraičiui imtis priemonių užtikrinti, kad:

būtų apsvastyta galimybė patobulinti teisinį reglamentavimą, nustatant bendrą visoms vaikų globos įstaigoms kišenpinigių skyrimo ir mokėjimo tvarką, kurioje būtų numatyta vienodas kišenpinigių dydis tos pačios amžiaus grupės vaikams skirtingose įstaigose; konkretūs kišenpinigių mažinamo / didinimo kriterijai, atsižvelgiant į vaiko elgesį ir pan.

22. Seimo kontrolierius, atsižvelgdamas į per patikrinimus vaikų socialinės globos įstaigose nustatytas aplinkybes ir vadovaudamasis LRSKĮ 19¹ straipsnio 4 dalies 7 punktu ir 6 dalimi, rekomenduoja Kauno miesto savivaldybės merui Visvaldui Matijošaičiui, Kėdainių rajono savivaldybės merui Sauliui Grinkevičiui:

22.1. atkreipti dėmesį į tai, kad minimalaus socialinį darbą dirbančio personalo skaičiaus nepakanka darbuotojams susirgus, išėjus atostogų ir pan. situacijose, taip pat į tai, kad socialiniams darbuotojams ir jų padėjėjams tenka didelis darbo krūvis, ir apsvarstyti galimybę padidinti darbuotojų etatų skaičių pagal įstaigų poreikį (Kauno GN, GN „Saulutė“);

22.2. pagal galimybes skirti papildomą finansavimą globos įstaigų darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo renginiams (Kauno GN, GN „Saulutė“);

23. Seimo kontrolierius, atsižvelgdamas į per patikrinimus vaikų socialinės globos įstaigose nustatytas aplinkybes ir vadovaudamasis LRSKĮ 19¹ straipsnio 4 dalies 7 punktu ir 6 dalimi, pirmiau šioje atskaitoje išvardintų globos įstaigų vadovams rekomenduoja imtis priemonių užtikrinti, kad:

23.1. už vaikų GĮ personalo kvalifikacijos tobulinimą atsakingi asmenys skatintų visus darbuotojus reguliariai teikti jų kvalifikacijos tobulinimo poreikius atitinkančius pageidavimus, o suinteresuoti darbuotojai galėtų dalyvauti praktinio pobūdžio mokymuose rengiantis ekstremalioms situacijoms ir siekiant jas valdyti (GN „Saulutė“, Kauno GN);

23.2. būtų atkreiptas dėmesys į gerąją praktiką kuomet, siekiant užtikrinti tinkamą personalo darbo priežiūrą, nauji personalo nariai, praėjus tam tikram laikui (pavyzdžiui, mėnesiui) nuo darbo pradžios, laiko egzaminą;

23.3. būtų atkreiptas dėmesys į tai, kad neigiamo pobūdžio įvykių registracija yra tokių įvykių prevencijos pagrindas, į Socialinių paslaugų ir priežiūros departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos rekomendacijas, kas laikoma neigiamo pobūdžio įvykiais, t. y. visi nelaimingi įvykiai, susiję su asmens sveikatos būklės pasikeitimais, asmens teisių pažeidimais bei kiti neigiamų pasekmių asmeniui turėję įvykiai (visoms įstaigoms), bei būtų užtikrinta, kad visi įstaigoje įvykę neigiamo pobūdžio įvykiai, susiję su nelaimingais atsitikimais ar vaiko teisių pažeidimais ir pan., būtų registruojami Neigiamo pobūdžio įvykių ir jų pasekmių vaikui registravimo žurnale, analizuojamos juos sukėlusios priežastys ir priimami sprendimai, kaip jų išvengti ateityje (Kauno GN, GN „Namų židinys“);

23.4. būtų atkreiptas dėmesys į nusiskundimus dėl darbuotojų bendravimo su globotiniais rėkiant, kalbant pikta, išankstinių nuostatų vaikų atžvilgiu, tėvų apkalbinėjimo, nepastebėjimo, jei elgiamasi tinkamai, ir imtasi priemonių užtikrinti, kad tokie atvejai ateityje nesikartotų (Kauno GN, GN „Saulutė“);

23.5. būtų atkreiptas dėmesys į nusiskundimus dėl psichologo darbo ir imtasi priemonių stiprinti psichologo vaidmenį įstaigoje, kuriant stabilią teigiamą emocinę aplinką (Kauno GN, GN „Saulutė“);

23.6. būtų atkreiptas dėmesys į tai, kad darbuotojai nurodė turintys papildomų įgūdžių poreikį, reikalingą kasdieniniame darbe su emocijų ir elgesio sutrikimų turinčiais vaikais (GN „Saulutė“), taip pat su sergančiaisiais autizmu (Šv. Juozapo GN), ir apsvarstyta galimybė organizuoti darbuotojų dalyvavimą mokymuose šiomis temomis;

23.7. būtų atkreiptas dėmesys į ekspertų psichologų rekomendaciją, kad kišenpinigių mažinimas arba neskyrimas neturėtų būti plačiai naudojamas kaip drausminimo priemonė, o, pagal Socialinių paslaugų priežiūros departamento prie Socialinės apsaugos rekomendaciją – tik kraštutiniu atveju;

23.8. nuobaudų taikymo tvarkoje būtų nurodytos visos vaikams skiriamos priemonės (Kauno GN, GN „Namų židinys“), numatyti nuobaudų taikymo terminai (Kauno GN, GN „Saulutė“, GN „Namų židinys“), nuobaudos proporcingumo reikalavimas (Kauno GN, GN „Namų židinys“) ir jo laikomasi (GN „Saulutė“);

23.9. būtų atkreiptas dėmesys į ekspertų psichologų pastabą, kad vyresni vaikai, patys taikydami drausminimo priemones jaunesniesiems, gali jiems pakenkti, ir užtikrinti, kad vaikai tik

informuotų, kas atsitiko, o socialinis darbuotojas drauge su globotiniais arba pats spręstų dėl drausminimo priemonės taikymo ir ją taikytų (Kauno GN);

23.10. keturiolikmečiams būtų skiriama ir išmokama visa jiems priklausanti kišenpinigių suma, t. y. 15,20 euro (Šv. Juozapo GN);

23.11. globos įstaigose galiojančios kišenpinigių mokėjimo tvarkos būtų pakeistos taip, kad nesudarytų prielaidų įstaigoms piktnaudžiauti savo teisėmis skiriant ir išmokant kišenpinigius savo globotiniams (Kauno GN, GN „Saulutė“, Šv. Juozapo GN ir GN „Namų židinys“);

23.12. patvirtinta kišenpinigių skyrimo ir mokėjimo tvarka neribotų vaikų teisės kišenpinigius naudoti savo nuožiūra ir savarankiškai (GN „Saulutė“);

23.13. daugiau dėmesio būtų skiriama prevencijai ir švietimui dėl psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo bei nuolat ieškoma problemų sprendimo būdų (Kauno GN, GN „Saulutė“);

23.14. vaikai būtų aprūpinami reikiamomis higienos priemonėmis ir kitais būtinais daiktais, atsižvelgiant į amžių, lytį taip pat į kiekvieno individualius poreikius arba neplanuotai atsiradusias aplinkybes, bei kiekvienam vaikui, pagal galimybes, būtų sudaromos sąlygos dalyvauti įsigyjant šiuos daiktus (Kauno GN, GN „Saulutė“, GN „Namų židinys“, Šv. Juozapo GN);

23.15. kiekvienam konkrečiam globotiniam priklausantys daiktai būtų žymimi nurodant vaiko vardą arba su juo aptartą simbolį (GN „Saulutė“, Kauno GN, Šv. Juozapo GN);

23.16. kiekvienas globotinis turėtų jo amžių atitinkančias burnos higienos priemones (Kauno GN, GN „Saulutė“);

23.17. visiems globotiniams būtų sudarytos tinkamos sąlygos ruošti namų darbus (Kauno GN, GN „Saulutė“ ir Šv. Juozapo GN); būtų skatinami visų auklėtinių įgūdžiai savarankiškai gaminti valgį (Minties GN);

23.18. visi auklėtiniai būtų supažindinti su jų teisėmis ir pareigomis, o jiems aktuali gyvenimo GN informacinė medžiaga būtų patalpinta vaikams lengvai prieinamoje vietoje (visos GĮ);

23.19. būtų užtikrinamas kreipimūsi anonimiškumas (visos GĮ).

23.20. būtų pateikta informacija apie atliktą kambario, kuris nėra tinkamas gyventi, remontą; (GN „Saulutė“);

23.21. būtų apsvaistytos galimybės užtikrinti privatumą gyvenamuosiuose kambariuose vaikams, kurių kambario kaimynai nori bendrauti su draugu / drauge, klausytis muzikos ir pan. (Kauno GN, GN „Saulutė“ (vienoje šeimoje)).

24. Seimo kontrolierius, atsižvelgdamas į per patikrinimus vaikų socialinės globos įstaigose nustatytas aplinkybes ir vadovaudamasis LR SKĮ 19¹ straipsnio 4 dalies 7 punktu ir 6 dalimi, rekomenduoja Socialinių paslaugų ir priežiūros departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriui Aivydui Keršuliui imtis priemonių užtikrinti, kad, tikrinant vaikų globos įstaigas, būtų atsižvelgiama ir vertinama, ar jose nėra šioje ataskaitoje nurodytų trūkumų.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19¹ straipsnio 6 dalimi apie Seimo kontrolieriaus rekomendacijų nagrinėjimo rezultatus pranešti iki 2017 m. vasario 28 dienos. Kompetentingos institucijos turi konsultuotis su Seimo kontrolieriumi dėl rekomendacijų galimų įgyvendinimo priemonių.

Seimo kontrolierius, Įstaigos vadovas

Augustinas Normantas